LUM

LUNDS UNIVERSITET MEDDELAR

NUMMER 6
JUNI 2005
ÅRGÅNG 38

Full fart på fund-raisingen

Disputerade bolivianer återvänder

Mot hatten!

LUM

LUNDS UNIVERSITET
MEDDELAR

Lunds universitets tidskrift LUM utkom första gången 1968. Den når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 12.800 ex och utkommer med 10 nr per år.

Adress: LUM
Informationsenheten Lunds universitet
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@info.lu.se

LUM på nätet:www.lu.se/ium

Redaktion:
Maria Lindh, redaktör och layout insidor
046-222 95 24, Maria.Lindh@info.lu.se

Eva Johannesson, ansvarig utgivare
046-222 70 08, Eva.Johannesson@info.lu.se

Ingela Björck, forskningsjournalist
046-222 76 46, Ingela.Bjorck@info.lu.se

Thore.Soneson, journalist
046-222 31 58, Thore.Soneson@info.lu.se

Petra Francke, journalist och layout färgsidor
046-222 03 16, Petra.Francke@info.lu.se

Göran Frankel, forskningsjournalist
naturvetenskap
046-222 94 58, Goran.Frankel@info.lu.se

Ulrika Oredsson, journalist
046-222 70 28, Ulrika.Oredsson@info.lu.se

Annonser:
tomat annonsbyrå, tel 046-13 74 00/02
www.tomat.se
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac: material@tomat.se

Prenumerationer, notiser, meddelanden:
Eva Mattisson: 046-222 70 10
e-post: Eva.Mattisson@info.lu.se

Anställda vid LU får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/10 nr. Inbetalas på postgirokonto 15650-5 med angivande av ”Prenumerationsavgift för LUM” samt namn & adress.

Adressändring:
Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: VTT Grafiska i Vimmerby

Nästa LUM: 9 september. Manusstopp: 29 augusti.

ISSN: 0345-7354

Omslag: Teologiska fakultetens marskalk Walter Übelacker med efterföljande följe tågar ut ur universitetshuset och vidare mot doktorspromotionen i domkyrkan. Foto: Kennet Ruona.

Innehåll

III Jubilar med attityd
I höst fyller Konsthögskolan i Malmö tio år och firar med en stor utställning på Rooseum. Skolan har profilerat sig som en internationell konstakademi med fokus på samtidskonsten. Avdelningarna har slopats och studenterna får själva sätta ihop sin utbildning utifrån valbara kurser, av vilka en ganska stor del är teoretiska – en modell som nu börjat få efterföljare.

VII Solig promotion
Årets promotion bjöd på vackert väder, festklädda doktorer och öronbedövande saluter. I promotionstalet betonade rektor Göran Bexell behovet att både respektera gränser och överskrida dem.

IX Arv *eller* miljö
Hur bred är den tvärvetenskapliga forskningen egentligen? I många tvärvetenskapliga nätverk saknas en samhällsvetenskaplig kompetens, menar forskare vid LU. Mellan ”biologister” och sociologister” råder ett intellektuellt tvärstopp snarare än en tvärvetenskaplig dialog.

XVI Hallå Susanne Ragvald…
…studentrepresentant i universitetsstyrelsen, och som sammanställt en studentpolitisk handlingsplan i Bolognafrågor. Den tar upp frågor om hur Bolognaprocessen kan påverka universitetet när det gäller bland annat mångfald, social snedrekrytering, rättssäkerhet och studentrörlighet.

TIOÅRING

som gått sin egen väg

Samtida, internationell, fri, rörlig och teoretisk.

När Konsthögskolan i Malmö startade för tio år sedan liknande den inte någon annan svensk konsthögskola. Och det visade sig vara nyckeln till framgång.

I höst firar skolan sitt tioårsjubileum med en stor utställning på Rooseum, där merparten av de 130 konstnärer som skolan examinerat deltar.

– När man ser tillbaka på det hela var det ett rätt vådligt företag att starta Konsthögskolan. Egentligen var vi bara överens om en sak – att inte ta över en befintlig modell.

Det säger konstnären och professorn **Lars Nilsson**. LUM möter honom tillsammans med Konsthögskolans föreståndare och prefekt **Gertrud Sandqvist** och konstnären och lektorn **P-O Persson**. Alla tre har varit med sedan starten för tio år sedan. Eller snarare rivstarten.

Det hade under många år funnits önskemål om en konsthögskola i Malmö. Konstskolan Forum, som hade funnits sedan 1960-talet, höll god klass men drogs med dåliga lokaler och ekonomiska problem. En allmän sydsvensk opinion företrädd både av kulturpersonligheter och politiker lobbade för att en konsthögskola skulle startas, och Lunds universitet hakade på. Statsmakterna var dock inte intresserade av att skjuta till några pengar. Men i och med att universiteten från 1993 fick större frihet att själva välja inriktning på sin verksamhet beslöt universitetet i samarbete med Malmö stad att ändå satsa på en konsthögskola. Gamla Mellersta Förstadsskolan på Föreningsgatan renoverades och ställdes till Lunds universitets förfogande, och hösten 1995 invigdes Konsthögskolan.

Konsthögskolans annex under årsutställningen i maj.

Korridor på Konsthögskolan. Ett par timmar återstår till vernissagen av skolans årsutställning, där samtliga studenter ställer ut i sina ateljéer.

”Klart att man får göra något bara för att det är vackert. Man får göra vad man vill! Det viktiga är att man sätter in sin praktik i ett sammanhang.”

Per Kristian Nygård har fyllt sin ateljé med 1300 liter jord och anlagt en grön dal.

Anna Sandgrens ateljé under årsutställningen – en rofylld frizon med kuddar och böcker med tänkvärda sentenser.

Professorerna Lars Nilsson och **Charlotte Gyllenhammar** hade anställts på våren och Gertrud Sandqvist tillträdde sin tjänst den 1 juli. I augusti – alltså *en* månad innan studenterna skulle komma – hade lärarkollegiet ett första arbetsmöte i Skanör. Där drogs riktlinjerna för den nya konsthögskolan upp mer i detalj.

Trots att lärarna inte kände varandra sedan tidigare hade alla samma inställning – Konsthögskolan i Malmö skulle inte bli någon kopia av de traditionella, professorsstyrda konsthögskolorna i Sverige. Här skulle man främst knyta an till internationell samtidskonst, och studenternas självständighet skulle uppmuntras i alla lägen under deras fem år på skolan. Det skulle inte finnas några fasta strukturer och avdelningar, utan studenterna skulle själva få pussla ihop sin utbildning genom att välja mellan olika kurser, som i ovanligt stor utsträckning var teoretiska. Lärarkåren skulle till stor del bestå av ett flöde av svenska och utländska konstnärer.

Teoretiskt

För utomstående var det lätt att få en bild av skolan som väl teoretisk och traditionsbefriad. LUM:s utsända intervjuade Lars Nilsson redan vid starten för tio år sedan, och ställde då frågan

om studenterna inte kunde få skapa ett konstverk bara för att det var vackert. Svaret blev: ”Nej, inte om de inte kan motivera det”.

Idag skrattar han när jag nämner det.

– Det lät nog mer dramatiskt än det var. Klart att man får göra något bara för att det är vackert. Man får göra vad man vill! Det viktiga är att man sätter in sin praktik i ett sammanhang.

Samtidigt var det så att skolan aktivt gick in för att profilera sig som något annat än en bohemisk miljö för rödvinsdrickande målare.

– Det var en motor för oss att sticka hål på de traditionella förväntningarna. Sedan handlar ju konstnärligt skapande hands on ändå mycket om färg, form och det visuella. Men studenterna måste också ha kontaktytor mot den plats de befinner sig på i konstvärlden, säger Lars Nilsson.

Lars Nilsson var professor i nio år och har nu avverkat det första av två år som adjungerad professor.

Tvister

Den första studentkullen bestod av 48 elever från Forum och tolv nyantagna studenter. De, liksom lärarna, såg med stor entusiasm fram emot att verka i den nya konsthögskolan. Men trots att lärarna var ense om målen för skolan uppstod det tidigt tvister kring hur arbetet skulle omsättas i praktiken. Det slutade med att Charlotte Gyllenhammar lämnade sin professur efter ett halvår. Det tog också ett tag innan skolan hittade fungerande former för t.ex. studentinflytande.

– Vi hade oprövade idéer och allt fungerade inte klockrent från början. Det var mycket trial and error, sådant som man fick åtgärda efter hand. Det gäller att vara ödmjuk och lyssna på studenterna. Och det är det enda sättet det kan gå till på om man ska starta något helt nytt. Men jag tycker nog att alla kugghjul fanns på plats efter tre år och vi började få upp farten, säger Lars Nilsson.

Och sedan har det rullat på. Skolan har odlat och fått beröm för sin internationella profil, som bl.a. manifesterats i en rad utländska gästlärare och flera utbytesavtal med välrenommerade konstakademier. Man har också tillsammans med Rooseum byggt upp en ettårig internationell påbyggnadskurs i Critical Studies som är öppen för konstnärer, curators, och kritiker. Sedan några år tillbaka finns även en forskarutbildning i fri konst.

Gertrud Sandqvist har arbetat fram en teoriundervisning som tar sin utgångspunkt i konstnärens perspektiv.

P-O Persson tycker att hans eget konstnärskap får näring i mötet med studenterna på Konsthögskolan.

Högst rankad

Och skolan har tagits emot positivt. Det går 50 sökande på var och en av de tolv platserna på grundutbildningen som tillsätts varje år. 2002 kom skolan dessutom i topp på tidningen Moderna Tiders ranking av landets konsthögskolor, som baserades på studentintervjuer.

– På det hela taget har det nog blivit rätt mycket som vi tänkt. Men det enda kvittot på vårt arbete är egentligen att det kommer bra konstnärer härifrån, säger Lars Nilsson.

Och han märker att skolans gamla studenter har etablerat sig och har gott anseende. Det börjar slå igenom i Stockholm att Malmö är något att räkna med.

– Nu måste galleristerna åka ner hit.

En effekt av Konsthögskolan är just att många av skolans studenter blir kvar i regionen efter avslutad utbildning, trots att de inte alltid ursprungligen kommer härifrån.

– Det är förbluffande många som stannar. Det har lett till en enorm vitalisering av konstlivet i Malmö. Fyra gallerier drivs av våra före detta studenter, och någon vårvecka fanns verk av våra

Linnéa Carlsson med sitt verk ”The Motivator” – en diktmaskin där personen som diktar måste skriva oavbrutet medan pappret rullar, ända tills rullen tar slut.

studenter med på vartenda galleri i Malmö, berättar Gertrud Sandqvist.

Sedan starten har 130 konstnärer utexaminerats, och samtliga har inbjudits till att delta i en jubileumsutställning på Rooseum, som öppnar den 3 september.

– 114 har tackat ja. Det är väldigt många. Annars brukar man räkna med att kanske 30–40 procent fortsätter som aktiva konstnärer efter sin utbildning, säger Gertrud Sandqvist.

Också detta kan tas som en bekräftelse på att Konsthögskolan i Malmö har valt rätt väg.

– Vi jobbar mycket med att studenterna ska komma ut från skolan som självständiga konstnärer, säger P-O Persson

Skolan har ett ovanligt brett urval av handledare, så att studenterna ska möta konstnärer som arbetar på olika sätt. Varje students särart ska uppmuntras och kunna få näring.

En annan profil för skolan är att avgångsstudenterna skriver långa texter utifrån sitt konstnärskap, som sedan samlas i en årsbok.

– Texterna hör väldigt intimt ihop med vad man gör i ateljén, själva processen – ”vad handlar det här om?”, säger Lars Nilsson, som tycker att det är viktigt med träning i att formulera sig skriftligt. Inte minst för att studenterna måste kunna det när de ska söka stipendier och redogöra för sina projektidéer.

Datorer ersatte grafiken

Skolans huvudinriktning har inte ändrats under de tio åren, men man har naturligtvis anpassat sig efter förändringar i tidens konstnärliga uttryck. Inledningsvis fanns det t.ex. en stor grafikverkstad på skolan. Men intresset för grafik dalade snabbt i samband med att datortekniken utvecklades. Idag är grafiksalen datorsal. Och foto och video har blivit självklara arbetsredskap för de flesta studenter, på samma sätt som teckning och målning tidigare var den naturliga konstnärliga basen.

Det är inte ovanligt att utomstående har synpunkter på den utvecklingen och tycker att dagens konst är för konstig. På samma sätt har det framförts bitvis kritiska åsikter om Konsthögskolan i Malmö genom åren. Men det har inte rört Gertrud Sandqvist nämnvärt.

– Sånt måste man uthärda, speciellt om man har ambitionen att förnya!

TEXT: PETRA FRANCKE
FOTO: KENNET RUONA

Blev det som du hade hoppats?

Håkan Lundström, rektor för de konstnärliga högskolorna i Malmö och en av eldsjälarna bakom Konsthögskolans tillkomst

– Vad Konsthögskolan har åstadkommit på tio år är mycket mer än jag hade drömt om! Skolan har många sökande, och den har gott renommé, även om den är omdebatterad. Men det tycker jag att den ska vara. Sedan har man ju sett hur andra skolor har hakat på modeller liknande våra.

– Från början var min ambition att få en partner till Musikhögskolan och Teaterhögskolan. Det konstnärliga området skulle bli större och mer dynamiskt. Och det har besannats. Men det har tagit längre tid är jag trodde att få till stånd en aktiv cross-oververksamhet mellan konst, musik och teater. Konsthögskolan har behövt konsolidera sig och dessutom har det varit brist på pengar. Nu har det dock kommit igång samarbete genom forskarutbildningen och det kommande Inter Arts Center.

– Överlag tycker jag att Konsthögskolan har en bra rörelseriktning. Alla lärarna och Gertrud Sandqvist har gjort ett otroligt jobb. Det var inte givet att det skulle bli så bra som det blev!

Vad betyder Konsthögskolan för konstlivet i Malmö?

Lars Grambye, chef för Malmö konsthall

– Jag tycker att Konsthögskolan har fått ett avgörande inflytande på konstlivet i Malmö och Öresundsregionen. Skolan har också skapat ett alternativ till Köpenhamn. Förr var det en ganska enkelriktad trafik med konststuderande från Malmö till Köpenhamn, men jag tycker att strömmen har vänt på senare år. Jag är också mycket imponerad av skolans internationella profil.

Välregisserad promotion

Att följa med i skeendet kräver fokus; på promotionstalet, på processionen och genom dimmorna från saluten. Fokus i fysisk form krävs för att fanbaneret ska vända sin bästa sida mot kameran (nedan).

SYNOPSIS

Doktorspromotion 2005. Det innebär att 287 nya doktorer – 132 kvinnor och 155 män – och 19 hedersdoktorer ska promoveras och hyllas traditionsenligt med procession till Lunds domkyrka, saluter, promotionstal, krans- och hattpåtagning. Ceremonin har anor från 1600-talet, de latinska fraserna från den tidens akademiska högtider lever kvar tillsammans med marskalkar, fanbärare och fakultetsfärger.

Platserna för festiviteten är universitets aula, procession genom Lundagård och Lunds domkyrka. Ackompanjemang av publik, 61 salutskott och oräkneliga kameraklick. 2005 års tema: GRÄNSER.

MANUS

Prolog:

Dagar av förberedelser på institutioner, rektorskansli och kostymförrådet som ser över marskalkernas svarta talarer. Repetitioner av orkester och gränsdragningar för processionsväg.

Intro:

Samling i aulan och vid trappan på universitetshuset. Galadräkterna frasar och de svarta frackarnas glänsande slag borstas av. Hedersdoktorerna minglar med årets hedersgäster utbildningsminister **Leif Pagrotsky**, universitetskansler **Sigbrit Franke** och landshövding **Bengt Holgerson**.

Dramatisk upptakt:

Nedräkning till tolv-slaget, processionen inrättad efter militärisk ordning och precision. Tåget leds av övermarskalk **Karin Dahlgren**, följd av rektor, hedersgäster och promotorer. Processionen är indelad i fakulteter, den går i gassande vårsol, expertpublik kommenterar de något upplösta gränserna för dresskoden. (Långärmat, svart och ingen urringning för kvinnorna enligt tradition. Lackskor och frack för männen. Enstaka avsteg som träskor och bruna färgskalor noteras kritiskt.)

Akademisk moral:

I den svala domkyrkan håller rektor **Göran Bexell** promotionstalet, som detta år kretsar kring temat gränser. I fokus står forskningens gränser och talet inleds med en uppmaning till de samlade akademiska kollegerna och promovendi – ”Respektera gränser och gå över gränser! Tänk efter först och tänk efter själv”.

De viktigaste gränserna avverkas först, gränsen mot icke-vetenskap markeras och de gränser som är budgetrelaterade kommenteras. Nästa gränsdragning står etiken för.

– Etikens gränser är principiellt sett goda grän-

En av årets hedersgäster, utbildningsminister Leif Pagrotsky och rektor Göran Bexell utbyter tankar med några nypromoverade doktorer.

Domkyrkan var fylld till bredden av besökare.

På universitetets trappa poserar Saleem Sa'aed Qader med sin familj för kamerorna. Han har doktorerat i experimentell kirurgi. Hans hustru Yasameen Shakir skriver på en avhandling i kvinnomedicin.

Suhaila Hashim från Nairobi, Kenya har disputerat i bioteknik.

Makarna Lena och Jacob Engellau promoverades samtidigt till medicine doktorer.

Marskalken för Juridiska fakulteten Annamaria J. Westregård.

ser, säger Göran Bexell och förtydligar, inte minst inom dessa områden behövs rationell analys och tydliggörande av vilka värden som står på spel respektive inte gör det. Just i dagarna håller frågan om stamcellsforskningen på att skapa en ovanligt stark konflikt i USA på grund av ett eventuellt veto från president Bush mot ett majoritetsbeslut i kongressen om att återställa federala medel till stamcellsforskning.

Han pekar på att framtiden inom forskningen finns i gränsöverskridande forskargrupper, nya konstellationer samlade kring uppgifter som kräver att ämnesgränser överges. Här visar Lunds universitet redan mätbar framgång och spetskompetens.

Ceremoniell höjdpunkt (peripeti):
Doktorspromotionen i Lunds domkyrka inramas av Henry Purcells klanger, promotorernas latinska fraser, de blixtrande digitala kamerorna och enstaka trötta ögonlock som vilar sig från solens starka strålar. Hedersdoktorerna vid varje fakultet inleder. De saluteras av två kraftiga artilleripjäser från nedlagda A3 i Kristianstad som sprider krutrök över Lundagård. Samtliga 287 doktorer som avverkat sitt akademiska pensum får motta hedersbevisen ur promotors hand.

Dramatisk nedtrappning:
Teknologie doktor **Johan Natt och Dag** förmedlar sin syn på gränsöverskridande kunskap genom att citera Sokrates – (fritt tolkat) ”Ju mer jag lär mig, ju mindre förstår jag”.

Epilog:
Ledda av vitklädda kransflickor tågar de nykorade doktorerna med svarta hattar och lagerkransar på och kring hjässan åter genom Lundagård till uppsluppna blecktoner från Alte Kamreren. Diplomerade och stolta poserar de för officiella fakultetsfoton på universitets trappa. Solgass, värme och utökat syreintag gör att de samlade minerna spricker upp, dagen kan övergå i en kväll där det kommer att skålas och talas och firas på, återigen, traditionellt lundensiskt vis. Med sig i vimlet har de en sista gränsöverskridande uppmaning från rektor Göran Bexell – ”Träffas, tala er samman om nya och spännande forskningsuppgifter! Låt inte konventionerna hindra er!”

SLUT

THORE SONESON

(Texten är en formmässig tribut till den bildning i Artistoteles poetik jag fick mig till livs på Avdelningen för drama-teater-film under ledning av bl.a. en av årets hedersdoktorer Ulf Gran.)

Fysikprofessor planerar 2000-talets megaprojekt

Inom högeneergifysiken finns några av världens största forskningsanläggningar. Nästa generation partikelacceratorer blir så stora och kostnadskrävande att inget enskilt land eller ens kontinent kan bygga dem. Det kommer att handla om globala projekt. Fysikprofessorn vid LU, *Torsten Åkesson*, blir spindeln i nätet när européerna utarbetar sin långtidsstrategi på området. Från den förste juli är han ordförande i ECFA.

Torsten Åkesson är ny ordförande i ECFA.

ECFA är en kommitté med forskarrepresentanter från de europeiska länderna och från ledningar för olika nationella laboratorier och CERN, det gemensamma europeiska laboratoriet för högenergifysik i Genève. Ett arbetsutskott inom kommittén turnerar också från land till land och bildar sig en uppfattning om de lokala förhållandena inom högenergifysiken. Besöket resulterar i en rapport till den berörda ministern.

Under Jurabegeren

Just nu avslutas ombyggnaden av LEP, en underjordisk acceleratorring under Jurabergen som är 27 km i omkrets. Tunneln ska nu användas för att låta tyngre partiklar frontalkollidera med varandra. Den nya acceleratorn heter LHC (Large Hadron Collider). Det finns fyra stora experimentstationer vid LHC. En av dem heter ATLAS. Den innehåller mängder av detektorer och mätutrustning och engagerar 150 institutioner från 34 nationer. Torsten Åkesson har i nio år varit vice talesman för ATLAS och därmed medverkat i projektets operativa och vetenskapliga ledning. Och från den förste juli väntar ett treårigt mandat som ordförande i ECFA.

– Arbetet som ordförande är förenligt med forskningsarbetet, säger Torsten Åkesson till LUM.

– Den största utmaningen under de här tre åren blir utvecklingen av det projekt som påbörjas efter LHC. LHC ska vara färdigt för användning 2007 men redan nu planeras ILC (International Linear Collider). Där ska elektroner och anti-elektroner fås att kollidera vid mycket höga energinivåer. Det är jätteprojekt som beräknas kosta ca 30 miljarder kronor med bl.a. USA, Europa, Japan som samarbetspartners.

Olika tekniska förslag

Laboratorier i Asien, Nordamerika och Europa har utvecklat olika tekniska förslag till hur den nya acceleratorn bör vara konstruerad. Förslagen har utvärderats, och man har funnit att det europeiska förslaget är det bästa. Det betyder dock inte att ILC nödvändigtvis kommer att byggas någonstans i Europa. En global organisation har satts upp för att samordna utvecklinsarbetet och för att komma till beslut om var ILC bör placeras.

Acceleratorer byggs vanligen som ringar i vilka partiklarna kretsar. För varje varv tillförs de mer och mer energi. Men nu har man nått gränsen för det optimala. När partiklarna tvingas in i en böjd bana förlorar de energi och vid mycket höga energinivåer växer energiförlusten snabbt och blir för stor. Därför satsar man nu på lineära acceleratorer; partiklarna accelereras på en rakträcka och når sin högsta energi vid själva experimentstället. Hur lång ILC kommer att bli är i dag oklart men enligt Torsten Åkesson blir den åtskilliga mil.

ESS och MAX-lab

En annan utmaning blir de anläggningar som ska producera strålar av neutrinos. Däremot är de två stora anläggningar som planeras för i Lund bara perifert en angelägenhet för ECFA, nämligen neutronkällan ESS och utbyggnaden av MAX-lab i form av MAX IV.

– Tekniskt sett intresserar de ECFA eftersom det i ESS ingår en lineäraccelerator snarlik det som behövs för nästa generations neutrinostrålar och använder supraledande magneter på samma sätt som i ILC. MAX IV ska innehålla en s.k. fri elektronlaser, och testanläggningen för ILC i Hamburg används också som en fri elektronlaser, säger Torsten Åkesson.

GÖRAN FRANKEL

LUM

Tid att ladda för VR
sid 2

Beroende av socker
sid 6

Museisamlingar på nätet
sid 11

Språket och hjärnan ska ge nya projekt

En arbetskonferens med bl.a. öppna föreläsningar på temat Language and the Brain ordnas den 22 augusti i Språk- och litteraturcentrum.

Bland talarna är LUs hedersdoktor professor **Dorothy Bishop** från Oxford, professor **Friedemann Pulvermüller** från Cambridge, professor **Faraneh Vargha Khadem** från London och professor **Nina Kraus** från Northwestern University i USA.

Arrangör för konferensen är en flervetenskaplig arbetsgrupp inom områdena neuro-, kognitions-, språk- och beteendeforskning. **Sture Forsén** är sammankallande för gruppen, som fått arbetsnamnet Hjärna, Språk, Beteende.

Nya forskningsprojekt

Gruppen ordnar under hösten, med stöd av Crafoordska stiftelsen, fyra tvådagars arbetskonferenser med inbjudna internationella forskare. De tre övriga ska ta upp frågor om hjärnans plasticitet, om gener och beteende samt om motivation, inlärning och minne.

Det övergripande målet är att de flervetenskapliga diskussioner som förs vid konferenserna ska leda fram till nya forskningsprojekt och -konstellationer vid LU.

I B

Sture Forsén är sammankallande för den flervetenskapliga arbetsgruppen "Hjärna, Språk, Beteende".

Dags att ladda upp med starka argument till VR

Nu kan universitetsledningen och forskargrupper runt om vid universitetet börja fila på sina formuleringar. Den 20 juni släpper Vetenskapsrådet direktiven för hur ansökan ska gå till för det särskilda stödet till starka forskningsmiljöer. I den första ansökningsomgången kommer Sveriges lärosäten att tävla om sammanlagt 160 miljoner kronor.

I forskningspropositionen som släpptes i slutet av mars presenterade regeringen en ny satsning på starka forskningsmiljöer. Under åren 2006 till 2008 ska lärosätena få sammanlagt 300 miljoner kronor till forskning som ligger på, eller bedöms ha potential att nå upp till, internationell toppnivå. Stödet ger lärosätena en chans att göra strategiska satsningar eftersom det är universitetsledningarna som söker till Vetenskapsrådet, FAS, FORMAS och VINNOVA.

– Det är bra att universiteten får en chans att göra strategiska satsningar, säger vicerektor **Björn Wittenmark**, som däremot är mindre nöjd med att de anvisningar som hittills har gått ut pekar på att det inte råder helt fri konkurrens mellan ämnen och lärosäten.

Man vet redan nu att Lunds universitet kommer att få söka för cirka 100 miljoner kronor och att pengarna är öronmärkta för att de olika ämnena ska få sin del av kakan.

Förnyelsepotential

När anvisningarna släpps den 20 juni har forskargrupperna knappt två månader på sig att sätta ihop en ansökan. Områdena beslutar själva om hur den första fasen i handläggningen ska gå till, exempelvis när forskarnas ansökningar ska vara inlämnade. Den 15 september ska ansökningarna lämnas till universitetsledningen som tillsammans med dekanrådet får två veckor på sig att bedöma den vetenskapliga bredden och kvaliteten.

– Vi kommer att ta hänsyn till vilken förnyelsepotential forskarmiljöerna har, men också till om forskningen är strategisk för universitetet, säger Björn Wittenmark.

Björn Wittenmark är missnöjd med att det inte verkar råda fri konkurrens mellan ämnen och lärosätena om VRs anslag.

I en första omgång ska forskargrupperna skriva kort om sin forskning och motivera varför just de ska få det extra stödet. De ska också lämna in vissa basdata som kan användas i bedömningen av den internationella excellensen. Till den första oktober kommer universitetsledningen att ha valt ut ett tiotal grupper och bett dem att komma in med en fullständig ansökan som ska skickas till Vetenskapsrådet.

– Vetenskapsrådet vill ha in ett brett underlag för att kunna göra ett urval och slutligen bevilja 20 procent av ansökningarna, säger Wittenmark.

Under sex månaders tid ska sedan ansökningarna utsättas för peer review och den första juni 2006 meddelas vilka miljöer som kommer att få en förstärkning på mellan 5 och 10 miljoner om året under upp till tio års tid.

ULRIKA OREDSSON

TIDSPLAN

- **20 juni** Vetenskapsrådets anvisningar meddelas.
- **15 september** Områdena lämnar sina förslag till Planeringsenheten.
- **1 oktober** Universitetsledningen meddelar vilka forskargrupper som får gå vidare.
- **15 november** Forskargrupperna lämnar sina färdiga förslag till universitetetsledningen.
- **1 december** Universitetets ansökningar ska lämnas till VR.
- **1 juni 2006** VRs beslut meddelas.
- **1 juli 2006** Stödet betalas ut.

Tydliga projekt bakom framgångsrik fundraising

När Lunds universitet rekryterade en fundraiser för att utveckla andra former av finansiering och sponsring av bl.a. forskning, möttes detta av en del skepsis och en del förväntningar. Faktum är att verksamheten på tre år dragit in 68 miljoner. Det strikt ekonomiska utfallet var dock inte det enda måttet på framgång *Carina Skoglund* satte när hon tillträdde tjänsten. Ett långsiktigt mål är att med de medel man får in, skapa spets på forskning och profilera universitetet.

– Kanske rentav medverka till att Lunds universitet får en nobelpristagare, säger hon med ett leende.

Av de 68 miljoner fundraising-aktiviteterna har gett på tre år, har bl.a. en professur i sustainable building inrättats, kostnad 10 miljoner. En stor donation till hjärnforskning på inledningsvis 15 miljoner har varit omskriven i media. Finansiering till forskning på UMAS där CRC, Clinical Research Center, leder ett projekt om diabetes hos spädbarn, är uner arbete. En del av detta är Teddyprojektet, ett internationellt samarbete.

– En del av framgången vi haft är att vi lyckats beskriva verksamheten tydligt. Donatorerna får en direkt bild av vad pengarna går till, säger Carina Skoglund.

Donationsmoduler

– Vår verksamhet är mycket lättare om vi har avgränsade och tydliga prioriterade satsningar och forskning att berätta om. Fakulteterna behöver bli bättre på att tänka i moduler, berätta att de behöver en forskare/professor, ett labb, en utbildning eller en doktorand. Vi kallar detta för donationsmoduler där det ibland kan vara så att donatorn kan namnge verksamhet eller labb, om den önskar det.

De medel Carina Skoglund är med att förmedla kommer från privata donatorer, stiftelser och företag. Som fundraiser bedriver hon och hennes medarbetare **Karin Ånell** en aktiv utåtriktad verksamhet. De talar på Rotaryklubbar, representerar universitetet vid konferenser och seminarier. De ser sig själva som en slags kommunikatörer som inte är främmande att agera lobbyister i politiska forum.

– Det borde finnas någon form av avdragsrätt från skatt om man stödjer forskning, säger Carina Skoglund med referens till amerikanska modeller. Eller att alla chefer som förhandlar till sig frikostiga bonusvillkor måste skriva in att t.ex. 25 av 100 utbetalda miljoner ska gå till forskning.

Mer strukturerad

Under de tre år verksamheten pågått har kommunikationen med givare blivit mer strukturerad. Erfarenheter av att översätta universitetets ”tänk” till affärsmässigt ”tänk”, av att beskriva forskningsprojekt som kan generera utveckling och välstånd, har gett resultat.

– Detta är rimligtvis enklare att kommunicera sponsorbehov när det gäller behjärtansvärda ändamål, som cancerforskning och inom medicinområdet, där är dekaner och forskare också mer vana att ”sälja” sin forskning.

– Men vi förmedlar också finansiering åt de humanistiska fakulteterna. Ett exempel är ett forskningsprojekt vid Litteraturvetenskapliga institutionen som handlar om idrottsledare och idrottshjältar i medierna.

Förutom att arbeta med direkt riktade medel har universitetet inrättat ”Framtidsfonden” för pengar som inte är öronmärkta utan kan fördelas av universitetets ledning. Dit går sponsormedel från företag som blivit medlemmar i Vetenskapens vänner för en summa av minst 100.000 kronor. I år fördelades 560.000 kronor till bl.a. Samhällsvetenskapliga fakulteten för internationella praktikplatser, för utveckling av Ljudcentrums verksamhet och en kinesisksvensk konferens arrangerad av Ekonomihögskolan i samarbete med Shanghais universitet.

Inom universitets ledning arbetar man med en plan för att utveckla framtidsfonden så den kan fungera på liknande sätt som Cancerfonden, med eget godkänt postgironummer som kan publiceras på tidningarnas familjesidor. Ett alternativ till blommor och andra former av uppvaktning.

Tydliga beskrivningar och klarar prioriteringar ligger bakom de 68 miljoner Carina Skoglund och hennes kollega dragit in under tre år.

THORE SONESON

FAKTA FUNDRAISING

- Syftet med fundraising är att initiera och utveckla långsiktiga och betydelsefulla relationer med näringslivet, stiftelser och privatpersoner för att öka handlingsutrymmet för strategiska satsningar.
- Tanken väcktes 2002 av förra rektorn **Boel Flodgren** efter en resa till USA där fundraising är en väl etablerad verksamhet vid många universitet.
- Som tredje lärosäte i Sverige efter Chalmers och Umeå universitet införde rektor **Göran Bexell** verksamheten i Lund 2003 och direktör Carina Skoglund rekryterades då från bankvärlden.

Blir det några kvinnliga dekaner?

Inger Lövkrona ordförande i AKKAs styrelse.

I höst är det dekanval vid alla fakulteter utom vid LTH och Ekonomihögskolan. I takt med att valberedningarna tar form börjar nu sökandet efter nya lämpliga dekankandidater. Ledningen för AKKA, universitetets egen kvinnliga ledarskapsutbildning, har besökt en del valberedningar för att se om de lyckats vaska fram några kvinnliga kandidater.

– Jag tycker nog att det verkar som om man anstränger sig för att få fram kvinnliga ledare, men det går lite trögt, säger **Inger Lövkrona** som är ordförande för AKKAs styrelse.

– Men en del av AKKAs deltagare har blivit tillfrågade om de vill kandidera till olika poster och beslutande organ.

Inger Lövkrona tycker sig ha märkt att argumenten är annorlunda när man diskuterar manliga och kvinnliga kandidater. Kvinnliga diskuteras ofta i termer som inte har något med deras kompetens och erfarenhet att göra – de är ”för unga”, de har för mycket att göra” eller ”det är olämpligt att ta bort dem från forskningen just nu”.

Hon menar att valberedningarna ofta är rädda för att föra fram kandidater som inte har tillräcklig förankring ute på områdena.

– Istället för att fokusera på kandidaternas förankring kunde valberedningarna lägga mer krut på att lansera nya personer och argumentera för sina förslag, tycker hon. Man borde lägga ut kandidaternas foto och CV på nätet och förklara på vilket sätt man tror att just den personen skulle bidra till fakultetens verksamhet.

På det viset, menar Inger Lövkrona, skulle man kunna öka intresset för hela valproceduren.

ULRIKA OREDSSON

Bibliotekarier utbildas i mänskliga rättigheter

Varför satsar Raoul Wallenberginstitutet för mänskliga rättigheter och humanitär rätt på att utbilda bibliotekarier?

Det berättade *Lena Olsson* om när Lunds universitets bibliotekarier träffades på den årliga LUB-dagen. Sedan 2004 har institutet anordnat kurser i mänskliga rättigheter och databassökning för både asiatiska och afrikanska bibliotekarier.

Raoul Wallenberginstitutets bibliotekarie Lena Olsson är tillsammans med kollegor delaktig i ett litteraturstödsprojekt, som ingår i en större verksamhet som institutet driver för att höja kapaciteten i utvecklingsländer vad gäller främjande och skydd av mänskliga rättigheter (MR). Varje år utbildas nyckelpersoner inom olika målgrupper i samhället vid Raoul Wallenberginstitutet och i institutets aktiviteter utomlands. Men för att kunskapen om de mänskliga rättigheterna ska få så stor spridning som möjligt och för att möjliggöra vidare forskning på MR-området, finansierar Sida ett projekt vid institutet om inköp av MR-litteratur till bibliotek vid universitet och MR-institut runt om i världen. För att böckerna verkligen ska komma till användning ingår även vidareutbildning av de bibliotekarier som arbetar vid de institutioner som får litteraturen.

– Har man inte kunskap om den litteratur man ska förmedla är det omöjligt att göra ett gott arbete, säger Lena Olsson och berättar att böckerna väljs i samarbete mellan bibliotekarierna och personal på Raoul Wallenberginstitutet.

Förutom kurser i mänskliga rättigheter drillas bibliotekarierna i IT-hantering.

– Medan bibliotekarier i väst lägger allt större tonvikt vid det virtuella biblioteket och på användarna är man på många ställen i Afrika och Asien fortfarande mer fokuserad på klassificeringssystem, säger Lena Olsson. Därför brukar vi ge de en del fortbildning i IT och i olika elektroniska sökfunktioner.

Lena Olsson har nyligen kommit hem från ett besök i Kina, där hon var för att tillsammans med Raoul Wallenberginstitutets fältkontor i Peking planera en utbildning för ett antal kinesiska bibliotekarier.

– På två bibliotek var människorättslitteraturen som de fått från oss inlåst, berättar Lena Olsson. Kineserna sa själva att det berodde på böckernas värde och placerade dem genast i den öppna boksamlingen när jag bad dem att göra det.

Årets LUB-dag hade rubriken ”Ut med biblioteket” och förutom Lena Olsson berättade tre andra bibliotekarier om sina sinsemellan ganska olika arbeten på Vårdalinstitutet, Umeå universitetsbibliotek och lasarettsbiblioteket i Helsingborg.

Lena Landgren vid Språk- och litteraturcentrums bibliotek, fick årets LUB-stipendium på 6.000 kronor. Hon fick stipendiet för deltagande i NORDINFOlits fjärde nordiska sommarskola i informationskompetens som i år hålls i Helsingfors.

ULRIKA OREDSSON

Samverkan med Göteborgs universitet?

Ska Lunds universitet utöka sin samverkan med Göteborgs universitet, som redan omfattar bl.a. Swegene, Vårdalstiftelsen och samarbeten mellan flera enskilda forskargrupper? Frågan diskuterades vid ett möte i Lund den 13 juni, när detta nummer av LUM redan var under tryckning.

– Många universitet och högskolor har börjat samverka tätare än förr. Det tycks vara något som ligger i tiden, säger rektor **Göran Bexell.**

LU samverkar idag på många sätt med universitet och högskolor inom Öresundsregionen. Ska man dessutom hitta någon samverkanspartner uppåt landet, så ligger Göteborgs universitet bra till både storleks- och avståndsmässigt, menar Göran Bexell. En sådan samverkan skulle vara ett sätt att knyta samman stora delar av forskningen i Syd- och Västsverige. Det är forskningssamverkan det handlar om i första hand, fast en samverkan inom t.ex. grundutbildningen också kan komma i fråga på sikt.

Från GU kom rektor **Gunnar Svedberg** samt prorektorer, förvaltningschef och informationschef. LU representerades på motsvarande sätt vid mötet av sina ledande personer.

IB

Första steget i TV-samarbete

Lunds universitet har inlett en diskussion om samarbete med SVT Syd. Målet är att finna former för utbyte av kunnande och kompetens. För medieutbildningar kommer det att betyda ökade praktikmöjligheter och inom medieforskning ligger fokus på mediernas roll i samhälls- och demokratifrågor.

Det första konkreta resultatet blir ett seminarium kring public service, där SVT kommer att vara huvudarrangör, och Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap tar på sig rollen som medarrangör. Ambitionen är att detta ska hållas våren 2006.

Det var vid ett möte på tv-huset i Malmö som en delegation från intresserade institutioner på universitetet med rektor **Göran Bexell** i spetsen diskuterade med chefer inom SVT Syd. Diskussionen leddes av enhetschef **Carina Brorman**. På agendan stod idéer kring möjliga former för samarbete, både kring skapandet av innehåll och kommunikation med omvärlden.

– Vi behöver utveckla nya former för en levande dialog med vår publik, menade **Ulf Myrestam**, chef för teknik- och metodutveckling på SVT Syd.Vi måste känna vår publik för att kunna göra attraktiv tv.

– För oss som public service företag är det en viktig demokratifråga att utveckla formerna för debattprogram, fortsatte **Hasse Karlsson**, projektledare med ansvar för Syds samhällsutbud. Hur fyller man dagens honnörsord ”interaktivitet” med innehåll? Hur skapar man former för engagemang?

Omedelbart svar

Frågorna fick omedelbart några svar direkt ur aktuella forskningstema som bedrivs på universitetets institutioner.

– Vi har en student som undersökt vem som har makten över zappandet i tv-soffan, berättar **Gunilla Jarlbro**, studierektor på Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap.

Flera forskar idag kring tv och demokratifrågor men vi ser få mötesplatser där journalistik och forskning kan föra fruktbara diskussioner. Det vill vi uppnå genom att samarbeta med SVT.

Carina Brorman instämde och utvecklade SVTs syn på detta.

– Demokratifrågor är viktiga att diskutera idag när medierollerna förändras. SVT måste ta aktiva initiativ för att förtydliga vårt public service uppdrag, ett seminarium kring vårt uppdrag är helt i linje med den ambitionen.

Jesper Falkheimer från medie- och kommunikationsvetenskap och Service Management, hade inför mötet tagit fram en lista på möjliga samarbetsformer. Den innehöll idéer om uppdragsforskning och forskning baserad på publikanalyser. Han uttryckte också behov på forskarnivå om att kunna kommunicera med media.

– Hur når vi ut med våra resultat? Det är frågor som vi diskuterar på doktorandseminarier, frågor inom ett område där vi har behov av en mötesplats. Samtidigt tror jag vår kompetens inom metodutveckling och research kan utveckla den granskande journalistikens möjligheter.

Hålla isär rollerna

”Uppdrag granskning” som produceras på SVT är ett program där redaktionen gärna lyssnar på uppslag från forskningsvärlden.

– Det är viktigt att vi håller isär rollerna, påpekade Hasse Karlsson. Vi kan inte samarbeta kring konkret research, där måste vi stå fria.

– Motsvarande krav ställer vi från universitet, påpekade Göran Bexell. Vi måste behålla vår frihet att granska och forska kring SVTs program.

SVT har en lång historia av att sända program baserade på teknikutveckling och vetenskapliga framsteg. Flera former för vetenskapsmagasin har provats de senaste åren och dessa kommer också i framtiden att ha en plats i programutbudet. Men den akademiska världen producerar hela tiden nya tankar och resultat som borde synas mer i nyhetsutbudet.

– Vetenskapsvärlden är en enorm nyhetsproducent, menade **Peter Sylwan** som är vetenskapsjournalist och professor på Campus Helsingborg, Institute of Communication. Men dessa nyheter är väldigt dåligt utnyttjade i medierna. I vår utbildning ingår att utveckla former för populärvetenskap, vi producerar ett magasin som heter Vov, Vetenskap om världen.

Journalistutbildningen

Behovet av samarbeten om praktikplatser är stort, både i Helsingborg och i Lund. **Stefan Theander** på journalistutbildningen i Lund gav exempel på konkreta reportage vid utbildningen som fått stort genomslag i medierna.

– Hela artikelserien om MKBs hemliga register startade som ett examensarbete på vår utbildning, vi fick Sydsvenskan intresserad av våra framgrävda fakta. Detta är en form av samarbete vi gärna skulle utveckla med samhällsredaktion på SVT.

Ett resultat av mötet är att konkreta samtal om praktikplatser för studerande på universitetets medieutbildningar kommer att inledas med SVT efter sommaren.

THORE SONESON

FOTNOT: Inslag från Vetenskapskanalen visas på Forskning.se hemsida på nätet. Länk till reportage från Lunds universitetet finns www.lu.se/o.o.i.s/2362.

Carina Brorman, enhetschef på SVT Syd ledde samarbetsdiskussionerna med Lunds universitet. FOTO: MARTIN MAGNTORN

Idrottshjältar stöds av ovanlig fond

Vad gör man som humanist när möjligheterna att få externa anslag från de traditionellt håll ständigt skärs ned?

Litteraturprofessor *Anders Ohlsson* vände sig till *Carina Skoglund* på universitetets avdelning för fundraising och externa kontakter, som tipsade om en oväntad fond. Nu har han fått närmare en miljon kronor till sitt projekt.

Projektet heter ”Idrottsledare och idrottshjältar i medierna”, och Anders Ohlsson driver det ihop med **Torbjörn Forslid** på Malmö högskola. De hade lämnat en stor ansökan hos Riksbankens Jubileumsfond 2003 och nådde nästan, men inte riktigt, ända fram till projektpengarna. Och de har inte fått napp någon annanstans heller. Förrän nu.

Det är Sparbanksstiftelsen Skåne, som normalt mest ger bidrag till kultur, idrott och ekonomisk forskning, som har anslagit pengarna.

Anders Ohlsson är glad att han tog kontakt med fundraisingavdelningen. Annars hade han aldrig fått för sig att söka pengar hos fonden.

– Man måste tänka i nya banor. Där är humanisterna väldigt dåliga – de har svårt att sälja sig, säger han.

Själva projektet ska bl.a. studera hur medierna skildrar aktiva och ledare i idrottsvärlden – hur de framställer hela berättelser om hjältar och syndabockar, segrare och förlorare och den faderlige ledaren. Projektets resultat kan användas som diskussions- och utbildningsunderlag för att öka ledares förståelse för idrottshjälten som rollmodell och idol för ungdomar – inte minst för ungdomar inom idrottsrörelsen.

PETRA FRANCKE

FOTNOT: Se även artikeln om fundraising på sidan 3.

Charlotte Erlanson-Albertsson slår larm om sockerberoende bland studenter.

Sockerberoende vanligt bland unga studenter

Minst en tiondel av unga studenter vid Lunds universitet har ett problem med ”sockerberoende”, så påtagligt att de tycker sig behöva hjälp.

Det skriver professor *Charlotte Erlanson-Albertsson* i en artikel om sockerberoende i Läkartidningen.

Siffran är inte strikt vetenskapligt baserad, men är ändå en fingervisning om att problemet verkligen existerar, menar lundaforskaren. Hon har gjort en enkel undersökning med hjälp av ett frågeformulär som delats ut till studenter efter två olika föreläsningar.

Det aktuella formuläret används i vanliga fall för att kartlägga ett eventuellt beroende av droger som alkohol, kokain och marijuana. Frågorna gällde bl.a. om man under det senaste året ätit mer sötsaker än man tänkt sig, om man någon gång varit helt upptagen av tankar på att få köpa eller äta sötsaker, om man någon gång använt sötsaker för att lindra nedstämdhet, ilska och tristess och om man känt att man vill ändra sitt sätt att äta sötsaker.

Ja-svar på fler än tre av det tiotal frågor som ingår brukar tolkas som att den svarande kan lida av ett drogberoende. Med detta sätt att räkna hade minst 10 procent av de svarande ett sockerberoende. Somliga hade till och med skrivit dit små nödrop på formuläret, som ”Hjälp mig, detta är verkligen ett problem!”

– Jag blev faktiskt förvånad över resultatet, säger Charlotte Erlanson-Albertsson. Visst brukar alltid någon komma fram till mig efter föreläsningarna för att prata om sitt behov av sötsaker. Men universitetsstuderande i allmänhet borde ändå vara ganska medvetna om vad som är nyttigt och onyttigt att äta...

Att sockerberoende finns hos djur har visats i försök bl.a. i USA. Råttor som vant sig vid att dricka obegränsade mängder med sockerlösning fick abstinenssymtom i form av skakningar och darrningar när den söta drycken togs bort. Även en rått-form av ångest ingick i symtomen: försöksråttorna vågade inte alls balansera lika länge på en smal bräda som de icke-sockerdrickande kontrollråttorna.

Hos människor har sockerberoende ännu inte belagts i experiment. Men Charlotte Erlanson-Albertsson är övertygad om att socker, precis som alkohol och narkotika, påverkar hjärnans belöningssystem och kan leda till en form av beroende hos känsliga individer. Hon vill fortsätta sin forskning på det här området, och har bl.a. skrivit ett förslag till forskningsprogram om sockerberoende hos diabetiker tillsammans med diabetesläkaren **Mona Landin-Olsson**.

– Än så länge är sockerberoende inget man kan söka läkare för. Det tas inte på allvar, som andra sorters beroende. Men det finns vissa tecken på att läkarkårens inställning på det här området håller på att förändras, menar hon.

INGELA BJÖRCK

Bolivianskt forskarnätverk grundat

I en korridor långt inne i Kemicentrums labyrinter står ett trettiotal finklädda människor och smuttar på champagne ur plastglas. Det är varmt och i det lågmälda sorlet hörs framför allt spanska. Alla väntar på betygsnämnden som bakom stängda dörrar diskuterar *Jorge Quillaguaman*s avhandling.

Jorge Quillaguaman gratuleras av sin handledare Rajni Hatti-Kaul. I mitten står Octavio Chavez som är internationell koordinator vid Universidad Mayor de San Simon. FOTO: ULRIKA OREDSSON

Jorge Quillaguaman är den förste att disputera i en grupp på 19 bolivianska doktorander som kom till Lunds universitet för knappt fyra år sedan. Deras forskarutbildning är ett avtal mellan Lunds universitet, Sidas forskningsråd SAREC och två stora universitet i städerna Cochabamba och La Paz. De utvalda studenterna har förlagt sina doktorandstudier till institutionerna för bioteknik, livsmedelsteknologi, organisk kemi och teknisk vattenresurslära vid Lunds universitet.

– Det har varit mycket lyckat att låta alla de bolivianska doktoranderna disputera vid samma universitet, säger professor **Bo Mattiasson** som koordinerar hela projektet. Här har de lärt känna varandra väl och de kommer att utgöra ett naturligt forskarnätverk när de kommer tillbaka hem till Bolivia.

Halva jordklotet

Dagens huvudperson, Jorge Quillaguaman, disputerar inom bioteknik och eftersom han är den förste som blir färdig med sin avhandling så har rektorn och den internationelle koordinatorn från hans hemuniversitet i Cochabamba flugit över halva jordklotet för att vara med.

Samtalen avbryts när betygsnämnden stiger ut i korridoren. Det syns på deras leenden att allt har gått bra. Handledaren **Rajni Hatti-Kaul** gratulerar med blommor och vännerna, som de flesta tillhör den bolivianska doktorandgruppen, utlyser ett trefaldigt lundensiskt leve. Sedan går ordet till rektorn vid universitetet i Cochabamba.

– Det här projektet som genomförs tillsammans med Lunds universitet och SIDA ger oss vid universitetet i Cochabamba en möjlighet att göra strategiska forskningssatsningar, säger rektor **Franz Vargas.**

Medan rektor Franz Vargas satt på planet över Atlanten lämnade den bolivianske presidenten in sin avskedsansökan. Dagens stora nyhet är att landet står utan ledare och att tusentals fattiga bönder har samlats utanför kongressen för att kräva nationalisering av landets naturgastillgångar.

– Den bolivianska kongressen har just upptäckt en organism som heter ”Bonde Boliviensis”. Det är en komplicerad organism som kräver en mängd olika rättigheter, säger Franz Vargas.

Åhörarna skrattar artigt åt hans skämt som anspelar på en bakterie som Jorge Quillaguaman har upptäckt i sin forskning. Bakterien, som har fått namnet Halomonas Boliviensis, trivs på den bolivianska högplatån och är användbar i framställningen av en sorts biologiskt nedbrytbar plast.

Kvar i Lund

Precis som de övriga 18 doktoranderna har Jorge Quillaguamans rest mycket mellan Sverige och Bolivia under de senaste åren. För Jorges del kommer resorna att bli något färre nu även om han fortfarande har en del projekt kvar i Lund som han måste avsluta.

Vid hemkomsten väntar en anställning vid Universidad Mayor den San Simon i Cochabamba.

Enligt de avtal som knutits mellan SAREC och de bolivianska hemuniversiteten så ska doktoranderna få fasta anställningar när de har disputerat. På så sätt ska deras kompetens komma fler till nytta och inhemska forskarutbildningar kan byggas upp.

ULRIKA OREDSSON

FAKTA OM SIDAS SAMARBETE MED BOLIVIA

Endast 1–2 procent av Bolivias universitetslärare har en doktorsgrad. Detta trots att Bolivia har en lång universitetstradition. De första universiteten i Bolivia grundades redan på 1600-talet, alltså inte så långt efter den spanska erövringen.

SAREC, SIDAs forskningsråd, vill råda bot på doktorsbristen och bygga upp forskningskapaciteten vid landets universitet. Sammanlagt får 32 bolivianska doktorander sin utbildning via Sverige. 19 av dessa får sin utbildning via Lunds universitet. Samhällsvetare och humanister utbildas i grannländer som Peru, Argentina och Brasilien. De doktorander som får sin utbildning finansierad av SAREC förbinder sig att efter disputationen tjänstgöra i minst tio år vid sina hemuniversitet.

Varför tystnar kvinnorna?

Varför är programmering svårare att lära för kvinnor? Varför tystnar kvinnor så småningom på en kurs med fria diskussioner med fler män?

Det där var exempel på två genusrelaterade pedagogiska frågor som diskuterades på LTH härom veckan.

Här förs genusdebatten vid LTH. Stående Anne Dederichs och sittande närmast henne Torgny Roxå, en av organisatörerna. FOTO: MATS NYGREN

För tredje gången anordnade Genombrottet vid LTH en pedagogisk inspirationskonferens den 31 maj i E-huset. Och för de 84 personer som kom var det mycket som gav inspiration, många framhöll främst keynoteföreläsaren **Björn Sortland** från Norges Teknisk-Naturvitenskapelige universitet i Trondheim, NTNU. Han berättade om det stora försöket med tvärvetenskapliga grupparbeten i olika ”landsbyer” som genomförs på NTNU. (Mer information finns på www.eit.ntnu.no).

Flertalet kom från LTH, däribland några som går Genombrottets pedagogiska introduktionskurs. Men det fanns liksom tidigare också flera deltagare från DTU, Danmarks Tekniske Universitet, samt några från andra svenska högskolor.

Experimenterade undervisning

Hela 27 olika bidrag hade kommit in och presenterades som parallella sessioner. De fanns också som skriftliga rapporter i konferensens underlag.

De olika rapporterna speglade erfarenheter från mer eller mindre experimenterande undervisning, examination, rekryteringsprojekt och annat. Många idéer var nya och okonventionella.

Inledningsvis nämndes ett par inlägg med genusperspektiv. Det var **Anne Dederichs,** brandteknik, som presenterade en rapport där även **Anna Petersson**, arkitektur, **Kerstin Åstrand,** miljö- och energisystem, samt **Camilla Bränning**, industriell näringslära och livsmedelskemi, hade deltagit. Enligt titeln ville de motverka manlig dominans i klassrummet, men några tydliga råd hade de inte.

– Fast de hjälpte att påpeka för flickorna att de hade tystnat.

Däremot pekade Anna på att behovet finns. **Tor Hultman** vid Lärarhögskolan i Malmö har konstaterat att av den tredjedel av lektionstiden som elever talar förs ordet till två tredjedelar av pojkar. Deras frågor följs också oftare upp, kvinnor avbryts oftare. I könsblandade grupper sjönk flickornas aktivitet kraftigt.

Själv hade Anna sett hur tjejerna i brandteknik (c:a 20 procent av klassen) tystnade på en kurs där studenterna själva fick stå för upplägget.

– Kanske ser männen debatten som en tävling medan kvinnor vill lyssna in de andra, föreslog en dansk deltagare, som tillade att i hennes grupper tar kvinnorna över när de är i majoritet.

Andra påpekade att läraren måste styra gruppindelningen så att dominansförhållanden minskas, det gäller minst lika mycket mellan olika kulturer som mellan könen.

Programmering

Anna Fuentes och fyra andra doktorander hade sett att flickor har betydligt svårare att lära sig programmering. Bakom detta såg de sämre förkunskaper som skapar sämre självförtroende. Personer utan förkunskaper varnades också i kursbeskrivningen! Anna Fuentes trodde att det kunde vara oklarhet mellan olika nivåer som skapade svårigheterna, inte bara för tjejer utan för alla nybörjare. Man borde i undervisningen skilja detaljerna i programmering (som flickor lätt fastnar i) från diskussion om olika programmeringsspråk.

Studentdriven kemishow

Bland andra presentationer som LUM lyssnade på kan nämnas en studentdriven kemishow för femteklassare. **Björn Regnell** hade låtit sina studenter vara med och utforma tentan i en kurs i programvarusystem, vilket gav bonuspoäng men också fördjupade förståelsen för vart han ville komma med kursen. **Niclas Andersson** hade genomfört en kurs i byggnadsplanering som ett rollspel med representanter för näringslivet (f.d. LTH-studenter).

I liknande riktning hade **Ingrid Svensson**, hållfasthetslära, utformat en examination i formen av ett styrelsemöte! **Roy Andersson**, datavetenskap, hade utvecklat en pedagogik (eXtreme Teaching) modellerad efter eXtreme Programming (XP), en dataprogrammeringsmetod. **Daniel Sjöberg** diskuterade studenters rationella sätt att lära sig en kurs med minsta möjliga ansträngning, en attityd som ökar med studiepressen och faktiskt har en motsvarighet bland lärarna.

Tala om nytänkande!

MATS NYGREN

Klimatfrågor skymmer världens brist på vatten

Överlevnadsdiskussionen idag handlar mest om växthuseffekten. Men att en växande befolkning (70 miljoner per år) kräver allt mer mat – och livsmedelsproduktionen kräver allt mer vatten – det har vi, och även FN-organet FAO, nästan glömt.

Professor **Malin Falkenmark**, 79 år och en av LTHs hedersdoktorer i år, framträdde med ett angeläget budskap i samband med promotionen i slutet av maj.

Hon är ”professor Malin” med världens experter på globala vattenfrågor. Det förklarade hon med att asiater tror att Malin är hennes efternamn. Professor **Lars Bengtsson** trodde dock att det fanns fler förklaringar än så. I publiken satt en internationell skara forskare, främst från Enheten för vattenresurslära vid LTH.

Malin Falkenmark har en personlig professur och arbetar fortfarande för SIWI, Stockholm International Water Institute. Tillsammans med professor **Gunnar Lindh** har hon träget arbetat med att utforska och påpeka vattnets betydelse för mänsklig livsmedelsförsörjning. I exempelvis Mellanöstern och Indien är ungefär 80 procent av jordbruket beroende av konstbevattning.

– Våra hushåll behöver givetvis sötvatten – till dryck, hygien etc: 50 liter per dag och person. Och det är om dessa frågor den största delen av vattendiskussionen handlar. Men för att framställa vår mat behövs 70 gånger mer vatten – 3.500 liter per dag, berättade Malin Falkenmark.

Grönt och blått vatten

Konstbevattningen har tredubblats under andra halvan av 1900-talet med påföljd att allt fler floder sinar under en allt längre tid av året. I savann-zonerna går det inte längre att öka jordbrukets avkastning eftersom det inte finns tillgängligt vatten.

Hydrologer skiljer på det gröna vattenflödet och det blå. Det gröna är nederbörd som går ner i jorden och upp i växter eller avdunstar till ånga, det blå är den tredjedel av vattnet som samlas i sjöar, floder och grundvatten.

I fjor gav Malin och **Johan Rockström** ut ”Water for food: 2005–2025”. Den visar att Europa genomsnittligt har tillräckliga mängder regnvatten medan både Asien och Afrika söder om Sahara har för lite. För att klara folkökning och standardökning behöver vattentillgången tredubblas i Afrika och fördubblas i Asien. Var finns det vattnet nu?

Malin Falkenmark menar att det inte är någon lösning att tömma fler floder, utan det gäller att använda bioteknik som kan ge snabbare skördar, importera livsmedel från våtare områden (kanske expandera in i regnskogen?), ändra dieten mot mindre kött. Ökande inkomster leder generellt till ökad köttkonsumtion, som kräver mycket mer vatten.

– Cyniskt uttryckt står valet mellan mer kött eller mer regnskog.

Internationell fråga

Hon berättade att 1,5 miljard människor lever i områden där vi redan tar ut för mycket vatten ur floderna och orsakar allvarliga problem. Särskilt i Afrika är sådan bevattning också mycket ineffektiv p.g.a. stor avdunstning.

– En konsekvens är att livsmedelshandel blir nödvändig, när vissa länder inte klarar att försörja sig själva. Kina behöver redan köpa allt mer mat från Nordamerika. Mängden motsvarar hela Kanadas produktion. Det här måste bli en internationell fråga i förhandlingar.

Att eliminera världssvälten kan kräva lika mycket blått vatten som idag tas till vara för jordbruk, industri och hushåll! Alltså krävs det starkt ökad effektivitet i vattenutnyttjandet om ekvationen ska gå ihop. Och tyvärr överskattas ofta tillgången på blått vatten, där det ekologiska livet och fisket kräver stora mängder vatten kvar i vattendragen. Även grundvattnet överutnyttjas på många håll med bl.a. försaltning av jorden som konsekvens.

Lösningen kräver både politiska åtgärder, forskning, investeringar och starkt ökad medvetenhet om problemen, menar Malin Falkenmark som en av huvudförfattarna till SIWIs skrift

Malin Falkenmark föreläste inför en internationell skara på V-huset. FOTO: MATS NYGREN

”Let it rain. The new water paradigm for global food security”.

I stället för att direkt handla med vatten kan handel med livsmedel vara en del av lösningen på problemet.

Men möjligheterna att förbättra vattnets produktivitet är stora. Det kräver dock klara regler, ett bättre omhändertagande av regnvattnet liksom åtgärder för att minska vattenförlusterna i bevattningsjordbruk. Faktisk skulle regnvattnet kunna räcka till en fördubbling av skördarna med rätt metoder.

Just nu är upplysningarbetet föga framgångsrikt. All uppmärksamhet går till klimatfrågorna, inte till hur man ska föda världen.

MATS NYGREN

FAKTA

Antal kubikmeter vatten som går åt för att ta fram ett kilo av:

- spannmål 0,6–2
- sojabönor 1–2
- kyckling 3,5–6
- lammkött 10
- oxkött 15 eller mer

Interkulturellt lärandeseminarium

Pedagoger som befrielseideologer

LUM hamnade på ett inspirerande seminarium med *Hillevi Lenz Taguchi*, doktor i pedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm. I boken "In på bara benet" formulerar hon en helhetssyn på lärandeprocessen, utifrån en pedagogisk och filosofisk grundsyn.

– Jag är modernist, jag vill förändra världen. Min grundtes är att alla ska bli respekterade för den de kan *bli*. Det är i skolan, i lärandet vi formar våra subjekt och det är där vi som pedagoger måste agera som ett "slags befrielseideologer".

Hennes bok har undertiteln "En introduktion till feministisk poststrukturalism" och kombinerar personliga betraktelser, exempel från egen och andras forskning inom förskolepedagogik, med teoretiska reflektioner utifrån ett feministiskt perspektiv.

– Jag har försökt skriva personligt och engagerat, utifrån grundsynen att det är lättare att beskriva nya tankar om man vet vad man gör motstånd emot. Det nyskapande är det viktigaste målet för dekonstruktionen, inte att plocka isär något för dess egen skull.

Förstå oss själva

Centralt i den syn på lärande och kunskap Hillevi Lenz Taguchi förmedlar till den samlade skaran på Pedagogiska institutionen i Lund, är en vilja att synliggöra hur vi formas som individer. Utifrån denna grundsyn kan vi förstå och utveckla bättre modeller för lärandeprocessen.

– Jag är influerad av poststrukturalismens synsätt. Som individer genererar vi kunskap om världen samtidigt som vi själva är i världen. Vi är självreflekterande varelser, språket som vi äger skapar oss, äger oss. Betydelserna styr vårt tänkande.

För att kunna förstå dessa processer måste vi förstå oss själva. En metod är att använda sig av kollektiva biografier i en pedagogisk situation. Elever uppmanas att berätta om en konkret situation, hur de upplever den personligt och känslomässigt. Utifrån den analyserar man gemensamt betydelser av den personliga upplevelsen.

En blå fåtölj

Hillevi Lenz Taguchi gav ett personligt exempel från sin förskoleklass på sjuttiotalet och berättade om hur förskoleläraren en dag hällde ut en trave plastleksaker på golvet. Barnen fick välja sin egen symbol från de färgglada objekten att ha som kännetecken på sin klädhylla. Dagen efter, när Hillevis bästa vän Åsa kom tillbaka, fanns bara en blå fåtölj kvar.

– Hennes reaktion var tydlig; "ska jag vara en blå fåtölj?". Läraren svarade med att släta över och säga att symbolen inte spelar någon roll – ingen är bättre än någon annan.

Situationen är igenkännbar för de flesta av oss. Vi ser igenom rollspelet, men accepterar ändå reglerna och förutsättningarna i en social situation.

– Att vara ett lärande subjekt är en ambivalent process, kommenterar Hillevi Lenz Taguchi. En process där vi ömsom söker tillfredsställelse i behärskandet, ömsom känner smärta i underkastelsen under regler och ibland meningslösa praktiker.

– Åsa fick kämpa med sin identitet som blå fåtölj. Hon delade redan de kollektiva idéerna om hur man ska vara som flicka, som förskolebarn. Hon accepterade sin roll. Att göra pedagoger medvetna om dessa processer är oerhört viktigt för att komma ifrån den rådande deterministiska modell inom naturvetenskap som säger att DNA skapar oss till pojke och flicka.

Förenklat kan man säga att som feminist ser Hillevi Lenz Taguchi oss inte som man eller kvinna, utan hellre som man *och* kvinna. Hon använder termen multipel subjektivitet.

Hillevi Lenz Taguchi beskriver sig som en modernist som vill förändra världen. Hon vill visa hur vi formas som individer. FOTO: THORE SONESON

– Som individer har vi tillgång till alla delar av subjektet, men vi använder olika sidor.

Att medvetandegöra oss om de positioner vi tar som individer i olika roller bildar basen för hennes syn på lärandeprocessen. Ett citat på en overheadbild fick lysa extra länge på väggen: "Vad är det vi *gör* när vi gör det vi *tror* vi gör?" En mening som rymmer flera nivåer av det strukturalistiska förhållningssättet som boktiteln också flaggar för. "In på bara benet" handlar om att bryta ned, skala av och analysera de förutbestämda rollerna i en situation – för att därefter kunna bygga upp igen

– Utifrån detta synsätt kan vi skapa en pedagogisk situation där barnet står i centrum, inte de pedagogiska verktygen och reglerna som miljön lägger på barnet. Det är grunden för ett progressivt tänkande, ett aktivt motstånd mot utvecklingsfilosofin.

THORE SONESON

FOTNOT: Seminariet arrangerades av Forum för Interkulturell Pedagogisk Forskning vid Lunds universitet, www.pedagog.lu.se/forskning/ikpedforum/. Hillevi Lenz Taguchi bok – In på bara benet – En introduktion till feministisk poststrukturalism, är utgiven på HLS Förlag 2004.

Insekterna släpps ut i cyberrymden

Denna vår har första volymen av Nationalnyckeln utkommit, d.v.s. det bokverk som uttömmande ska beskriva alla de djur- och växtarter som finns i Sverige. Bakom detta jätteprojekt står Artdatabanken, och en viktig partner i arbetet är De biologiska museerna i Lund. Det är i dagarna också klart att Artdatabanken stöder de lundensiska samlingarna med ett mycket stort anslag: drygt 11,3 miljoner kronor på två och halvt år.

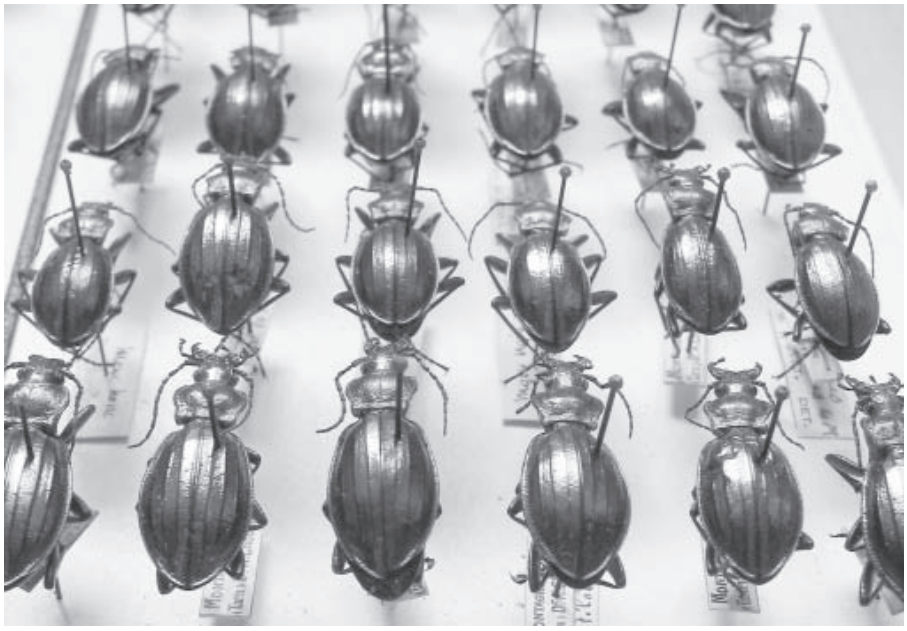

Det stora anslaget från Artdatabanken ska bl.a. användas till att göra insektssamlingarna tillgängliga på Internet. FOTO: GÖRAN FRANKEL

– Det här är ett stort lyft för oss, säger museernas föreståndare professor **Ingvar Kärnefelt**. Vi har varit underbemannade i många år och kämpat för att bevara samlingarna. I första hand går pengarna till en förstärkning av personalen.

Artdatabanken delar ut 45,4 miljoner kronor under perioden perioden 2005 – 2007 till stöd för biologiska samlingar. Elva institutioner får anslag. De biologiska museerna i Lund får de i särklass största anslagen efter Naturhistoriska riksmuseet. I Artdatabankens bedömning ingick att samlingarnas storlek skulle vägas mot tillgängliga resurser och deras vetenskapliga värde skulle också vägas in.

Flyttning av samlingarna

Däremot finns det inget samband mellan anslaget och den flyttning som eventuellt kommer att göras av samlingarna. Tanken är att De biologiska museerna ska överföras från sina nuvarande lokaler till nya lokaler i Arkivcentrum Syd på Gastelyckan.

– Om vi får klartecken är det ett stort och krävande arbete som väntar. Det är ju miljontals föremål – några av världens största växt- och djursamlingar – som ska flyttas. Men jag är övertygad om att de nya lokalerna blir ändamålsenliga och säkra, säger Ingvar Kärnefelt.

De biologiska museerna är den gemensamma organisationen för de institutioner som tidigare kallades Botaniska Museet och Zoologiska Museet. I dag finns de botaniska samlingarna inrymda i en byggnad i Botaniska trädgården medan de zoologiska samlingarna finns i Zoologihuset bakom språkvetarnas SOL-centrum och UB.

Ingvar Kärnefelt menar att anslaget innebär ett stort lyft för samlingarna.

Det är framför allt förvaringen av de zoologiska samlingarna som blivit problematisk. I de otidsenliga lokalerna är det svårt att vårda objekten och skydda dem, t.ex. mot insektsangrepp. Och inom ett par år kommer hela huset att utrymmas. Då flyttar COB, Institutionen för cell- och organismbiologi, till det nya Biologicentrum som planeras i norra universitetsområdet i höjd med LTH:s kårhus. Att bereda plats för museerna där skulle bli så dyrt att övrig verksamhet med biologisk inriktning skulle bli lidande.

– Biologiska museerna vid Lunds universitet tillhör, med sina 2,5 miljoner växter och 10–15 miljoner djur, främst insekter, de tjugo största samlingarna i världen, påpekar Ingvar Kärnefelt. De utgör en ovärderlig resurs för forskning inom bl a biodiversitet, systematik och och bevarandebiologi såväl nationellt – främst för Svenska Artdataprojektet – som internationellt för GBIF, Global Biodiversity Information Facility.

– De nya medlen från Artdatabanken kommer främst att användas för att bevara och vårda samlingarna, öka deras tillgänglighet och ta emot nytt material som genereras av pågående forskningsinsatser. 2002 förstärktes våra resurser med ett anslag från FORMAS för att utveckla museernas databaser.

Särskilt viktigt är det, enligt Ingvar Kärnefelt, att fortsätta digitaliseringen av typmaterial och särskilt värdefulla samlingar. Totalt beräknas typerna utgöras av 10.000 – 20.000 exemplar vardera inom den botaniska och zoologiska sektorn.

– Allt typmaterial kommer att göras tillgängligt på Internet genom sökbara databaser. Insektssamlingarna och alg- och svampherbarierna är speciellt värdefulla och kommer att kräva särskilda insatser, framhåller professor Kärnefelt.

GÖRAN FRANKEL

Romani i svenskan

Ball och barr är några av de svenska slangord vi fått från romani. I en nyutkommen bok av språkforskaren *Gerd Carling* finns en ordbok och historien om romernas språkvandring under drygt tusen år. En historia som är långtifrån kartlagd, mycket beroende på att romani till stor del är ett talat språk.

Romani talas i ett otal dialekter runt om i Europa och Asien. Svenskan har assimilerat många ord, speciellt vanligt är inlånen i stockholmsslang från 50- och 60-talen. Barr är slang för hår, ball ett uttryck för något roligt och kul, eller för en person som gärna agerar och spelar upp sig. Ballo betyder på romani tivoli och danstillställning.

Carlings bok innehåller förutom ordboksdelen en berättelse om hur romani gått från att vara gatuslang till att bli ett av fem minoritetsspråk i Sverige, en vandring från kringresande husvagn till bofast skolbänk.

Romani kan också ha påverkat den moderna musikkulturen, ordet *rappa* användes av resandefolket i Stockholm för prata, tala. Idag är rap eller rappa en etablerad sång-prat stil som används över hela världen och i alla språk. Men Carling reserverar sig med forskarens blygsamhet över detta samband. Det kan vara så, men det är inte belagt.

THORE SONESON

Gerd Carling är verksam vid Institutionen för lingvistik och fonetik på Lunds universitet och har doktorerat i jämförande språkforskning. "Romani i svenskan" ges ut på Carlssons förlag.

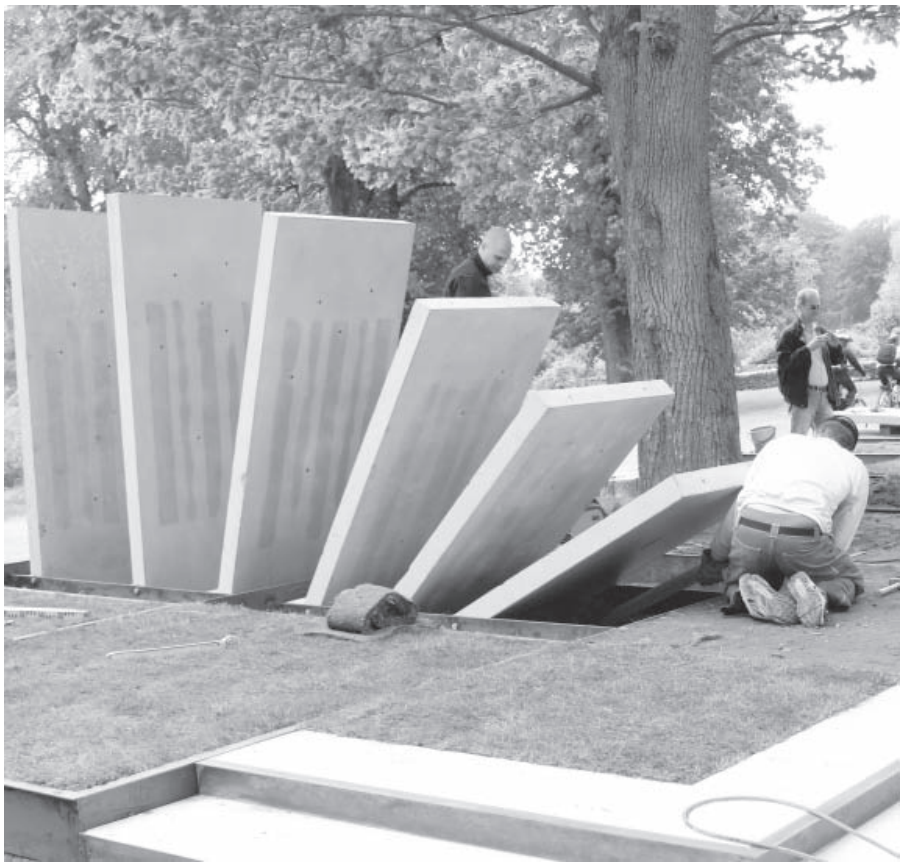

Den arkitektoniska skulpturen "Rum i rum" blir till i slottsparken på Wanås . FOTO: MATS NYGREN

Arkitektur som konst

Arkitektur kan gränsa till konst. Det bevisade Ateljé Y, en grupp på 38 första- och andraårsstudenter i arkitektur vid LTH, som nu deltar i sommarens skulpturutställning på Wanås slott. För två år sedan deltog en annan sådan arkitekturklass.

Av deras verk, "Rum i rum", har ett blivit bestående (en trappa ner till sjön) och den utställningsansvariga **Marika Wachtmeister** utesluter inte att något av årets bidrag också blir kvar, kanske den betongform som likt en stor hand pekar in mot utställningen ute vid stora vägen.

– Idén i år utgick från en central plats vid den nya konsthallen och vid den ena "konstaxeln" som arkitekterna av den nya utställningshallen har pekat ut, säger läraren **Tomas Tägil**. Han har tillsammans med **Marcus Andäng** och **Kjell Adamsson** ansvarat för arbetet.

De valde att utgå från ett brunnslock vid denna plats. Samma mått som locket (2,2 x 2,2 x 0,2 meter) och samma riktning skulle övriga objekt ha. Resultatet blev 18 rutor, de flesta intill varandra men några en bit därifrån. Dessa fick studenterna gruppvis men också tillsammans diskutera hur de ville utforma. Till sin hjälp fick de bl.a. samma volym i betong som de hos Finja Betong AB hade möjlighet att utforma. Betongforum har också sponsrat.

– Det fungerade bättre än förra gången då vi började med en individuell tävling, konstaterar Tomas Tägil.

Arbetet har förutom formtänkande tränat studenterna i praktisk materialkunskap. De har främst arbetat i stål, betong, jord och gräs. De har fått göra något nytt i anslutning till något gammalt (bland annat ingår en äldre betongstubbe gjord av skulptören **Allan McCollum**).

MATS NYGREN

Designåret syns på stan

Under designåret 2005 kommer industridesignstudenterna vid LTH att visa upp sina arbeten lite mer än vanligt.

16 juni–17 juli visas industridesign för första gången hos Aura i Krognoshuset på Mårtenstorget i Lund. Varianter av den kända vita plaststolen blir ett av inslagen. På Form Design Center i Malmö deltog studenterna i utställningen ”Klara, färdiga gå” 17 maj–5 juni.

Den 17 september öppnar en större utställning i den nya delen av Skissernas museum med examensarbeten och andra projekt.

Till hösten planeras en internationell utbildningskonferens på LTH.

När barnet tappat sina föräldrar i folkhavet är det bara att dra i handtaget så stiger en ballong upp över barnet. I bakgrunden en uppblåsbar igloo för nödsituationer. FOTO: MATS NYGREN

Morötter i en afghansk spis

Några av förstaårsstudenterna i industridesign bjöd in pressen och andra intresserade till en avslutningsfest. På gården mellan Arkitekthuset och Designhuset wokade **Linn Källgren** morötter i en afghansk spis som hon själv varit med och förbättrat. Ursprungligen är spisen mest en lerform för wokpannan som fylls med glödande kol. Nu har den fått en skorsten, som håller röken bort från kocken, och en form som leder den heta luften mot pannan innan den ryker ut i skorstenen.

– Det här är en kul omväxling till alla kommersiella projekt vi jobbar med, tyckte Linn.

Några andra avslutade den här tvåveckorskursen, ledd av **Jürgen Usinger,** med att omforma en indisk tandooriugn för bakning av nam-bröd. De bakade degen uppkletad på ugnssidan.

– Ugnen ska kunna byggas av ett tomt oljefat. Själva har vi byggt den av plåt med mycket enkel teknik, berättar en av killarna.

Även den ugnen hade förbättrats med en skorsten och med keramikinlägg för högre värmeisolerande förmåga.

Den varma och vackra festdagen firade studenterna med att laga mat på sina spisar. Vid festbordet stod det även en flitigt använd vattenpipa!

Linn Källgren demonstrerar sin afghanska ugn. FOTO:MATS NYGREN

Konst och vetenskap – fokus i VRs årsbok

Konst och vetenskap, och relationerna mellan dem, har alltsedan renässansens bildningsideal varit föremål för studier och forskning. Vetenskapsrådets årsbok 2005, Metod & Praktik, har fokuserat på aktuella diskussioner om konst och vetenskap.

”Under det år som officiellt utropats till ett designår är det naturligt att uppmärksamma också en framväxande forskning kring processer där kunskap, beprövad erfarenhet och konstnärlig fantasi möts”, skriver bokens redaktör *Torsten Kälvemark* i förordet.

I publikationen finns artiklar om och rapporter från forskare, konstnärer och projekt som Vetenskapsrådet varit med att finansiera. Dessutom reflektioner ur ett större perspektiv som en intervju med professor **Georg Klein** som engagerat diskuterar begreppet flow och intuitionens roll i forskning och vetenskap.

”Intuition är ingenting utan ett stabilt bygge av flit, arbete och ledsamt slit. Men när byggnaden finns kan lösningarna komma när som helst. En mödosam väg fram till en känsla av flow” säger Klein.

Årsboken innehåller flera artiklar kring visuella världar och färgen och formens roll i vår upplevelse av omvärlden. Sammanhang som leder vidare mot forskning inom psykologi och beteendevetenskaper. Dessutom beskriv projektet ”Musikens vita fläckar” från flera håll,

En av bokens skribenter är **Gunilla Bandolin,** gästprofessor i landskapsarkitektur vid KTH, som träffat **Michael Weinstock**, arkitekt och tvärvetenskaplig forskare. Han undersöker möjligheterna att använda naturens byggsystem i utvecklingen av arkitekturens former. Forskning kring intelligenta hus ”bionic houses” skulle kunna resultera i ”hus vars väggar hade egenskaper som en människas hud eller ett lövs klyvöppningar. Det skulle själv kunna reglera ventilationen” filosoferar Weinstock.

THORE SONESON

FOTNOT: Vetenskapsrådets årsbok 2005, Metod & Praktik, kan beställas från Vetenskapsrådet eller köpas genom bokhandeln.

Kort-nytt

Förbud att röka vid LUs entréer

Efter klagomål från bl.a. personal med tjänsterum på bottenvåningar har rektor beslutat att införa rökförbud inom en 15 meters radie framför entréerna till universitetets samtliga byggnader. Beslutet har föregåtts av en undersökning vid andra universitet där man haft liknande problem, och vid exempelvis Umeå universitet har man infört samma förbud.

Förbudet mot rökning i universitetets samtliga lokaler infördes våren 1998 som en arbetsmiljöfråga – och förbudet har efterlevts, konstaterar man på Byggnadsenheten. Men att förbjuda rökning inom hela universitetsområdet är orealistiskt och obehövligt anser man. Därför nöjer man sig med förbud på ytorna i omedelbar anslutning till byggnader som entréer, entréskärmtak, på innergårdar och framför byggnadsöppningar.

Ny upphovsrättslag

Den 1 juli träder en delvis ny upphovsrättslag i kraft. Den innebär inga stora omedelbara förändringar för lärare och forskare vid landets lärosäten. Men en konsekvens förväntas bli att licensen med Bonus Presskopia utökas till att omfatta även digitalt material. När den utökade licensen kan bli verklighet avgör Utbildningsdepartementet som förhandlar och sluter avtalet för samtliga universitet och högskolor. De nya reglerna i upphovsrättslagen har tilllkommit som en EU-anpassning.

Rättvisetema till lunch

Under höstterminen kommer det att serveras lunch och seminarier om globala hållbarhets- och rättvisefrågor på LUCSUS (Lund University Centre for Sustainability Studies). Tanken är att stimulera till tvärvetenskapliga möten och samtal i en form som är attraktiv för både forskare och studenter. Seminarierna ska hållas varje torsdag från september till december. Fokus ska vara på rättvisefrågor i relation till en globalt hållbar samhällsutveckling. Arrangörer är LUCSUS och AGESI (Arena for Global Equity and Sustainability Issues). Mer info: www.lucsus.lu.se.

LU-anställda får mycket onödig information

Universitetets anställda tycker att de får ett överflöd av onödig information. Kommunikationen med den närmsta chefen fungerar bra, men det gör inte den övergripande strategiska kommunikationen, det vill säga den mellan högsta ledning och anställda. Det framgår av en nyligen genomförd skandinavisk undersökning av intern kommunikation.

Lunds universitet har under våren deltagit i den första skandinaviska benchmarkingundersökningen av intern kommunikation. Sammanlagt 24 stora organisationer och företag i Sverige, Norge och Danmark deltog. Cirka 3 000 av universitetets 6 000 anställda besvarade frågor i en webbenkät.

Undersökningen har letts av företaget Nordisk kommunikation som är ett skandinaviskt rådgivningsföretag, specialiserat på intern kommunikation.

– Resultatet för Lunds universitet stämmer väl överens med resultatet för de övriga deltagande organisationerna, säger **Eva Johannesson**, informationschef vid Lunds universitet.

För alla organisationer som deltog i undersökningen gäller att den arbetsrelaterade kommunikationen fungerar bäst, medan den övergripande, strategiska kommunikationen fungerar mindre väl. Nästan hälften av alla som besvarat frågorna vill ha mer information om organisationernas mål, visioner, värderingar och framtidsplaner. Många vill bli snabbare informerade när det händer något viktigt och många känner sig inte heller välinformerade när det sker förändringar på arbetsplatsen. De anställda anser att de viktigaste interna kommunikationskanalerna är ledningen och den närmaste chefen och många tycker att ledningen kan bli bättre på att komma ut bland medarbetarna och kommunicera direkt med dem.

– Det som också är tydligt är att våra anställda över 50 år generellt sett är mer nöjda än de yngre. Många lider av ett informationsöverflöd och tycker att de får mycket information som de inte behöver, säger Eva johannesson.

Mer information om undersökningen finns på: www.lu/anstalld

Reklambyråer är upphandlade

Nu är universitetets upphandling av reklambyråer klar. 33 byråer lämnade intresseanmälan och 13 gick vidare i steg två. Av dem lämnade 12 in ett anbud. Efter granskning och poängbedömning av alla anbud har sex reklambyråer valts ut och med dessa kommer universitetet inom kort att teckna ramavtal.

De utvalda byråerna är Lars Mattson Marketing i Malmö, Wirtén Media, ID Kommunikation, Grey Worldwide Stockholm, Bergström & Co reklambyrå och Ranelid reklambyrå.

Dessa sex lämnade de ekonomisk mest fördelaktiga anbuden när det gäller både produkt och pris. Även upphandling av original- och mallproduktion har slutförts och där finns redan avtal med ett antal olika leverantörer för trycksaker, OH-bilder och Word-mallar.

Totalt har nu fyra upphandlingar som rör informationstjänster genomförts. De båda första var kommunikationsstrategisk rådgivning och varumärkesprofilering. Under hösten genomförs ytterligare några upphandlingar av bl.a. fotografer och illustratörer. När alla upphandlingar är klara kommer en lathund att tas fram av Informationsenheten som hjälp.

Syftet med upphandlingarna är att universitetet ska följa lagen om offentlig upphandling samtidigt som universitetets grafiska profil ska säkerställas på ett kostnadseffektivt sätt.

Mer information om avtalen kan fås av **Martin Reinholtz**, upphandlingschef på UPV, eller **Eva Fredenholm**, Informationsenheten.

Alla avtal finns på LUs hemsida med adress www.upphandling.lu.se.

Ny VD för Gerdahallen

”En glad skit som gillar att jobba”

– Det är en utmaning att få göra en sådan här bra verksamhet ännu bättre. Och jag älskar utmaningar.

De säger en av Sveriges främste friidrottare genom tiderna, *Anders Faager,* inte helt överraskandes. Och att ta över efter två högst levande och mycket populära legender ger en extra kick åt VD-skapet för Gerdahallen, tycker han.

Anders Faager vill öppna Gerdhallen för ännu fler – bl.a. för lundaföretagen. FOTO: MARIA LINDH

– Dessutom är jag van vid att ta över Bertil Anderséns jobb. När han tröttnade på att vara föreläsare på Skåne IF:s olika kurser i mitten av 70-talet tog jag över. Och sen tog jag över hans utbildning av Gerdahallens gympaledare i mitten av 80-talet.

På den tiden var Anders Faager mycket vältränad (och lite yngre). Då, under åren 1983-86, jobbade han extra som instruktör på Gerdahallen och var känd som en riktig tuffing. Men nu när han även tar över Bertil Anderséns ”grabbgympa” på måndagskvällarna blir det inte riktigt samma takter.

– Ingen blodsmak i munnen, lovar han.

Nej, den forne mästaren i sprinterlöpning har inte längre sin viktigaste styrka i benen utan det är sina chefsegenskaper han vill framhålla. Den stora uppgiften tycker han blir att leda och inspirera de 25 heltidsanställda och 150 arvoderade gympaledarna på Gerdahallen.

– Jag har aldrig haft en riktigt bra chef – så det tänkte jag att jag själv skulle bli nu, säger Anders Faager. Jag tror att jag är bra på att inspirera andra – jag är en glad skit som gillar att jobba!

Ingen ovan ledare

VD för Gerdahallen blir hans första riktiga chefsjobb men han är ingen ovan ledare. Efter elitåren på 70-talet då han bl.a. var med och satte det svenska rekordet på 4x400 meter under OS i München (som står sig än), arbetade han som gympalärare, och lärare vid fritidsledarutbildningen vid Hvilans folkhögskola. Han satsade sedan på civilekonomstudier som först ledde till ett jobb som ekonomichef och senare marknadsansvarig vid Svenska friidrottsförbundet i Stockholm. När Anders Faager nu styr kosan söderut igen kommer han till en blomstrande verksamhet med god ekonomi, ett stort utbud av träningspass och cirka 3.000 besökare per dag under terminerna. Hallen ligger inklämd i attraktiva Professorstaden, och saknar utbyggnadsmöjligheter.

Så hur ska verksamheten kunna utvecklas?

– Gerdahallen är till för alla men många tror att den bara är för studenter och anställda. Jag vill nå ut till exempelvis företagen med både friskvård och sjukgymnastik. Vi har ju fyra sjukgymnaster anställda här.

Men träningspassen är ju rätt välbesökta redan – blir det inte väldigt trångt med fler?

– Det finns en lucka på förmiddagar som är möjlig för företagen.

Många motionärer trycker på för att komma åt de relativt glest utnyttjade tennisbanorna – hur ser du på den möjligheten?

– Vi äger inte tennishallen och har inte samma tillgång till den som till övriga byggnader. Den frågan måste lösas först. Men visst hade det varit bra.

Har du någon särskild hjärtefråga?

– Utbildning ligger mig varmt om hjärtat. Även om våra blivande gympaledare har gått fina skolor vill jag att de ska genomgå vår egen utbildning också. Det är inte så att jag misstror deras kunskaper – men det är något alldeles särskilt med Gerdahallens instruktörer, vi har något eget att lära ut. Jag har gått runt nu i Stockholm och jämfört och det är stor skillnad. Vi är mycket bättre – och så mycket billigare dessutom!

Nu ska Anders Faager använda sommaren till att hitta en bra bostad i Lund eller i närheten. Hans fru som är sjuksköterska i läkemedelsbranschen har redan sin bas här i regionen.

MARIA LINDH

FOTNOT: Den 24 augusti mellan 13.30 och 15.30 avtackas **Kerstin** och **Bertil Andersén** i Stora salen i Gerdahallen. Anmälan om deltagande görs senast 15 augusti i receptionen eller på telefon 222 9649. En fond för vidareutbildning av tränare har inrättats i paret Anderséns namn, plusgirokonto 296841-0.

Populär sommarskola på Campus Helsingborg

I början av juni gästades Institute of Communication under två veckor av ett 90-tal professorer och doktorander från 30 olika länder. Alla kontinenter utom Latinamerika fanns representerade när Campus Helsingborg anordnade sommarskola för doktorander för andra året i rad.

”The sciences and humanities in a changing world” var temat, och precis som förra året var dragplåstren till den internationella sommarskolan **Steve Fuller**, sociologiprofessor från University of Warwick, **Rom Harré**, fysikprofessor från Oxford University och **Jeremy Shearmur**, filosofiprofessor från Australian National University.

– Vi hade 365 ansökningar till årets kurs, säger **Arne Gunnarsson** vid Institute of Communication som tillsammans med **Alf Bång** har stått för förberedelserna av kursen. Många deltagare kom från Vitryssland, Ryssland och Ukraina eftersom Svenska institutet finansierade deras vistelse. I övrigt försökte man få en så stor bredd som möjligt bland kursdeltagarna, både vad gäller ämnestillhörighet och nationalitet.

Diskussionsgrupper

Under förmiddagarna hölls seminarier med de inbjudna föreläsarna och på eftermiddagarna deltog doktoranderna i en rad olika diskussionsgrupper och lyssnade på presentationer av papers. Helsingborgs Stad var också med på ett hörn och tillsammans med Institute of Communication anordnades studiebesök och utflykter.

Även allmänheten kunde delta i en del evenemang. Det bjöds bland annat på föredrag om universitetens framtida roll i Vitryssland, Ryssland och Ukraina och på debatt om vilken roll de intellektuella spelar i samhället.

ULRIKA OREDSSON

Therese Jephson hade i marinbiologi studerat ålgräs som en indikator på miljöförstöringen i havet.

Benni Nord och Peter Kvarnström, multimediateknik, hade analyserat framtiden för papperstidningen och webbtidningen. Resultatet framställdes ”lite tillspetsat”.

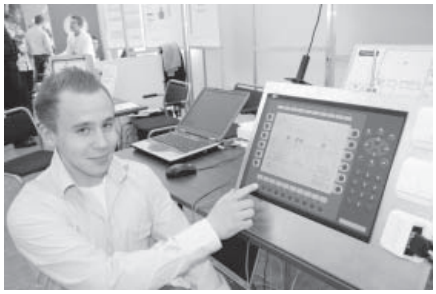
Patrik Zettervall, datateknik, hade byggt ett system för att fjärrstyra funktioner i huset via Internet.

Michael Björk och Linda Bertelsen, bioteknik, bjöd på öl bryggt på malt från olika delar av landet.
FOTON: MATS NYGREN

Studenterna visade sina examensarbeten

För första gången hölls en examensmässa i Helsingborg, EXpåC 2005. Studenterna från samtliga utbildningar visade sina examensarbeten – totalt 86 stycken varav 41 från Ingenjörshögskolan.

Examensmässan är ett led i Campus Helsingborgs ambition att skapa en större integration mellan näringsliv och Campus Helsingborg, samt ge studenterna möjligheter att knyta värdefulla kontakter inför framtiden.

– Vi som arbetat med EXpåC 2005 hoppas att detta är början till en stolt tradition som kommer att leva vidare och önskar alla våra studenter stor lycka och framgång, säger projektledare **Christin Lindholm.**

Hon ser examensmässan som en milstolpe i Campus Helsingborgs historia.

– Från galoscher och lukten av gummi till examensarbete och den förtrollade värld av kunskap som öppnar sig. Det är fantastiskt att kunna presentera så mycket samlad kunskap på en och samma gång under Campus tak.

Det var studenternas sista dag på terminen och festligt med mycket musik och utställningar. Under dagen delades stipendier ut och det bjöds på ett uppskattat studentspex.

Det händer vid Lunds universitet
se vidare www.kalendariet.lu.se

21/8: Symposium och paneldebatt på arkeologidagen. "Vad ska vi med gamla människoben? En arkeologisk debatt om samlingar, vetenskaplig forskning och återbegravning". Symposium kl 10-12 och paneldebatt kl 14-16. Antikmuseet, Sölvegatan 2 i Lund. Info liv.nilsson_stutz@ark.lu.se

21/10: Professorsinstallation. Kl 16.00 i universitetshusets aula. För mer information, Karin Dahlgren 046-2220978.

Tjänster

Doktorand i matematik, TEFMAF00, med placering vid Matematikcentrum. Ref nr 710, ans 17 juni. Info 046-2224548.

Utbildningsbidrag i kemi, inriktning mot Kemisk fysik med placering vid kemiska institutionen, Avdelningen för kemisk fysik. Ref nr N B 21 283/2005, ans 20 juni. Info 046-2228131.

Doktorand i strömningsteknik, TEMMVFST, med placering vid Institutionen för värme- och kraftteknik. Ref nr 689, ans 23 juni. Info 046-2224300.

Konferenser

7-9 september: Livsmedelsdagarna 2005. "Den glokala livsmedelskedjan". Plats: Tylösand. För mer information, 08-7145045 samt www.livsmedelsforeningen.nu

14-16 september: Symposium "Focus on Soils Symposium". Plats: Uppsala. För mer information www-conference.slu.se/focusonsoils

Stipendier & anslag

Av utrymmesbrist har LUM inte någon information om stipendier & forskningsanslag. Aktuella listor hittas däremot på www.eken.lu.se/stipendier och www.lu.se/intsek/EU:eu.html

Meddelanden

Rättvisetema på LUCSUS lunchseminarier
Under höstterminen kommer det att serveras lunch och seminarier om globala hållbarhets- och rättvisefrågor på LUCSUS (Lund University Centre for Sustainability Studies). Tanken är att stimulera till tvärvetenskapliga möten och samtal i en form som är attraktiv för både forskare och studenter. Även allmänheten är välkommen. Lunchseminarierna kommer att ges varje torsdag från september till december och denna hösten ligger fokus på rättvisfrågor i relation till en globalt hållbar samhällsutveckling. Arrangemanget ordnas av LUCSUS och AGESI (Arena for Global Equity and Sustainability Issues). Mer information finns på www.lucsus.lu.se

Disputationer

17 juni:
Anders Wingren i kemisk apparatteknik: "Ethanol from Softwood – Techno-Economic Evaluation for development of the Enxymatic process". Kl 13.15 i sal K:A, Kemicentrum, Getingevägen 60, LTH, Lund. **Sassan Etemad i värme-överföring**: "Computational analysis for heat trasfer and fluid flow with relevance for ic-engine cooling". Kl 10.15 i sal M:E, M-huset, Ole Römers väg 1, LTH, Lund. **Olivera Trifunovic' i livsmedelsteknik**: "Mass transport mechanisms and module design aspects in the recovery of dilute volatile organic compounds by hydrophobic pervaporation". Kl 10.15 i sal K:B, Kemicentrum, Getingevägen 60, LTH, Lund. **Rasmus Olsson i reglerteknik**: "Batch Control and Diagnosis". Kl 10.15 i sal M:B, M-huset, Ole Römers väg 1, Lund. **Johan Andersson i kemisk fysik**: "Life of excitons in artificial photosynthetic antennas". Kl 13.15 i hörsal F, Kemicentrum, Lund. **Katja Fridh i byggnadsmaterial**: "Internal frost damage in concrete – experimental studies of destruction mechanisms". Kl 13.15 i sal V:B, V-huset, LTH, Lund. **Sven Agardh i trafikteknik med inriktning mot väg- och trafikbyggnad**: "Rut depth prediction on flexible pavements – calibration and validation of incremental-recursive models". Kl 10.15 i sal V:A, V-huset, John Ericssons väg 1, LTH, Lund. **Per Andersson i datavetenskap**: "Efficient modelling and synthesis of data intensive reconfigurable systems". Kl 13.15 i sal E:1406, E-huset, LTH, Lund.

Följande disputationer har ägt rum: **Li Eriksson i teknisk vattenresurslära**: "Swash processes and dune erosion – emphasis on vessel-generated waves". **Victor Pavlushkov i informationsteori**: "Capabilities of convolutional codes: -unequal error protection and more". **Örnõlfur Valdimarsson i ortopedi**: "Physical activity and the young female skeleton". **Elena N. Bontioti i handkirurgi**: "End-to-side nerve repair. A study in the forelimb of the rat". **Farhad Ali Khan i epidemiologi**: "Epidemiology of stroke in an urban population- aspects of time, place and person". **Helén Nilsson i molekylär medicin** "Hypoxia and differentiation in human neuroblastoma cells". **Nils Wierup i fysiologi**: "Ghrelin and cart two new islet peptides expression, regulation and function". **Jakob Knudsen i hållfasthetslära**: "Some aspects of wear and structural dynamics". **Radinka Hadzic i medicinsk mikrobiologi**: "Activation of human B cells with the Moraxella catarrhalis IgD-binding protein MID". **Meirav Holmdahl i klinisk kemi**: "Dendritic cell presentation of type II collagen". **Sofia Gruvberger-Saal i experimentell onkologi**: "Estrogen receptor alpha and beta in breast cancer. Gene expression profiles and clinical implications". **Kristoffer Winther Sørensen i klinisk kemi**: "Synthesis, funcion and inactivation of blood coagulation factor V". **Mats Cronqvist i diagnostisk radiologi**: "Results and complications of endovascular neurointerventions in intracranial aneurysms and arteriovenous malformations, evaluated by conventional angiography and diffusion-perfusion MRI". **Florent Bernaudat i tillämpad biokemi**: "Metal binding tags – characterisation, use in bioseparation and applications of green fluorescent fusion proteins". **Tommy Persson i värme- och kraftteknik med inriktning mot energihushållning**: District heating for residential areas with single-family housing – with special emphasis on domestic hot water comfort". **Ann-Charlotte Johansson i teknisk akustik**: "Drum sound from floor coverings – objective and subjective assessment". **Sara Sjövall Larsen i växtbiokemi**: "Plant aquaporins. A study of expression, localization, specificity, and regulation". **Ulf G. Erlandsson i nationalekonomi**: "Markov regime switching in economic time series".

sociologiska inst

Backgården

Crafoordskt anslagsregn

Crafoordska stiftelsen har beslutat att bevilja 30 miljoner kronor till olika ändamål. Det största enskilda bidraget går till Lunds universitetssjukhus. Bidraget är på fem miljoner kronor och ska finansiera en operationsrobot tillsammans med Region Skåne.

Crafoordska stiftelsen har beviljat 20 miljoner kronor till vetenskaplig forskning och en del av dessa går till Lunds universitet.

Ett stort bidrag har beviljats till **Sofi Elmroth** vid Institutionen för oorganisk kemi. Hon får 550.000 kronor i utrustningsbidrag för projektet "Utveckling av metallbaserade cytofarmaca och antivirala läkemedelskandidater med selektiv påverkan på proteinsyntesen".

Nästan lika mycket, 500.000 kronor, får **Klas Flärd** vid Institutionen för cell- och organismbiologi. De ska gå till inköp av ett avancerat flourescensmikroskop för bakteriell cellbiologi, speciellt utrustat för högupplösande 3-dimensionell dekonvolution.

Dirk Rudolph på Fysiska institutionen får 500.000 kronor till prototyper av detektorer i en ny forskningsanläggning i kärnfysik som planeras i Tyskland. För detta ändamål finns sedan många år GSI i Darmstadt, dit även lundaforskare brukar resa för att göra sina experiment. Men nu ska GSI läggas ner och en ny anläggning, FAIR, Facility for Antiproton and Ion Research, ska byggas.

Ett något mindre bidrag på 300.000 kronor, får **Jan Åke Jönsson** vid Kemiska institutionen till inköp av en vätskekromatograf.

Samtliga bidrag till vetenskaplig forskning finns på Crafoordska stiftelsens hemsida www.crafoord.se

Sofi Elmroth får 550.000 konor för forskning om proteinsyntesen.

Dirk Rudolph får 500.000 kronor för forskning i kärnfysik.

Tid att föreslå pedagogiska pristagare

Lunds universitet delar varje termin ut pedagogiska priser för framstående insatser i grund- och forskarutbildningen. Ett bidrag på15.000 kronor utbetalas till institutionen för att möjliggöra studieresor i tjänsten för pristagarna. Priset är normalt även förknippat med en löneförmån.

En lärare kan på detta sätt få ett erkännande för en ny kurs, ett nytt läromedel eller nya undervisningsformer.

Studenter, lärare och övriga anställda vid Lunds universitet inbjudes att lämna förslag till pristagare. Det ska lämnas senast 12 september 2005 till Utvärderingsenheten, Box 117, 221 00 Lund (internt hst 31). Det ska finnas en motivering till prisförslaget (cirka en A4-sida) samt förslagsställarens namn- och adressuppgifter.

annons Lucsus

Folke Bohlin som nattväktare

Gamla nattväktarrop kommer att ljuda över Lund även denna sommar, varje kväll den 20 juni–3 juli klockan 22.00.

Den som åtagit sig detta nutida nattväkteri äntrar Stadshallens entrétak via en stege. På markplan finns en väktare till yrket som med en handklocka signalerar tio slag. Från taket gör nattväktaren ett traditionellt rop och kommenterar därefter staden på sitt sätt genom att spela, sjunga eller deklamera. Lönen är också traditionell: en skopa brännvin.

Först ut (eller upp!) som nattväktare denna sommar är de två "hövdingarna" **Lennart Prytz** och **Bengt Holgersson** för att därifrån meddela att allt - förhoppningsvis - är väl i staden.

Den 2 juli äntrar **Folke Bohlin** taket, skönsjungande professor emeritus i musikvetenskap och åren 1972-85 även dirigent för Lunds studentsångförening. Han rubricerar sitt nattväkteri "Studentserenad och väktarrop i Lund på Otto Lindblads tid".

Bland akademiska profiler som tidigare tjänstgjort som nattväktare kan nämnas professorerna **Arne Ardeberg**, **Anders Piltz** och **Göran Bexell**.

Sök medel för kompetensutveckling

Det är dags att söka anslag från sekreterargruppens kompetensutvecklingsfond för sekreterare och administratöre.

Som kompetensutveckling räknas att delta i svenska eller utländska kongresser, konferenser, möten eller seminarier med anknytning till yrket, besöka annan svensk eller utländsk arbetsenhet. Programmet ska ha anknytning till det egna arbetet. Sista ansökningsdag är 15 september.

Mer information finns på nätadressen: www.medfak.lu.se/lusek/medel.html

Allan Malm – ny rektor för Ekonomihögskolan

Universitetets rektor följde valberedningens förslag som LUM skrev om i förra numret. Det innebär att professor **Allan T. Malm**, nu har utsettstill ny rektor för Ekonomihögskolan i Lund och ordförande i Ekonomihögskolans styrelse. Docent **Kristina Eneroth** och professor **Lennart Schön** har utsetts till prorektorer, den senare tillika vice ordförande i Ekonomihögskolans styrelse. De tre tillträder den 1 juli 2005. Det är alltså två företagsekonomer och en ekonomisk-historiker som ska leda Ekonomihögskolan i Lund de närmsta åren. Mandatperioden löper till den 31 december 2008.

Allan T. Malm har arbetat aktivt med såväl utbildning som forskarhandledning med utvecklingsansvar för strategiområdet. Han har under åren skapat ett ansenligt nationellt och internationellt kontaktnät som han är verksam i på olika sätt. Exempel är initiering av forskningssamarbete och forskarutbyte med universitet i USA, Polen, Singapore och Kina, samt internationella uppdrag för rådgivning till och kvalitetssäkring av forskningsinstitutioner och MBA-program.

Ny chef för Skissernas

Ny chef för Skissernas museum blir **Elisabet Haglund.** Hon efterträder **Jan Torsten Ahlstrand** som går i pension den 1 oktober.

Elisabet Haglund är sedan tio år chef för Borås konstmuseum. Hon kommer från Hässleholm, disputerade i Lund 1978 och har tidigare arbetat på Kulturhuset i Stockholm.

Hon fick tjänsten i konkurrens med 32 andra sökande.

Skissernas museum har varit stängt ender en period och öppnade sina renoverade dörrar i mars igen.

• HÄNT

LARS HAGMAN professor i miljömedicin vid Lunds universitet har fått Cancer- och Allergifondens Miljömedicinska pris för 2005. Priset på 500.000 kronor, delar han med **Göran Petersson,** professor kemisk miljövetenskap vid Chalmers.

ULRIKA ANDERSSON vid Juridicum har belönats med Karnovpriset för sin doktorsavhandling om sexbrott "Hans eller hennes?"

Boken visar med all önskvärd tydlighet att svensk sexualbrottsreglering lever kvar i en förlegad, patriarkal syn på sex, motiverar **Madeleine Leijonhufvud,** professor i straffrätt som ingick i betygsnämnden då avhandlingen försvarades.

Karnovpriset delas ut årligen sedan 1997 till någon som gjort en framstående författande insats inom det juridiska området. Prissumman är 30.000 kronor.

KUNGLIGT MILJÖPRIS har två forskare vid Kemicentrum fått. Det är **Ulf Lindström**, organisk kemi och **Jing Liu,** bioteknik som fått 75.000 kronor vardera av Stiftelsen Konung Carl XVI Gustafs 50-årsfond för vetenskap, teknik och miljö för deras forskning inom området "grön kemi".

LAGERGRENSKA PRISET som delas ut av Föreningen Svenska Rominstitutets vänner till minne av Birgitta Lagergren, har tilldelats lundaparet professor em **Birger Bergh** och kulturjournalist **Birgitta Kurtén-Lindberg**. Priset får de för sitt arbete med att föra ut forskning om antiken och medeltidens Rom till allmänheten.

INSTRUMENTPRIS. "Schizodetect" som är ett nytt instrument som förenklar diagnos av schizofreni, har fått Innovationspriset av LUAB (Lunds universitets utvecklings-AB) och företaget Öhrlings Pricewaterhouse Coopers. Bakom instrumentet står bl a forskarna **Olle Olsson** och **Sören Nielzén.**

PROREKTOR EVA ÅKESSON har nominerats till nationell promotor i Bolognafrågor. Om EU-kommissionen utser henne kommer hon att coacha lärosäten i Bolognafrågor tillsammans med åtta andra svenska Bolognapromotorer. Promotorerna utses för en period på 18 månader och de kommer bland annat att delta i fyra seminarier i Bryssel som behandlar olika delar av Bolognaprocessen.

Bolognapromotorerna nomineras av Sveriges universitets och högskoleförbund, Högskoleverket och Sveriges Förenade Studentkårer. Deras arbete koordineras av Utbildningsdepartementets internationella programkontor.

NY TEKNIK för att förklara och förutse tjocktarmscancer och fynd av stamceller i luftrörsväggarna hos astmapatienter – är resultaten av de två examensarbeten från Medicinska fakulteten som tilldelas Sparbanksstiftelsen Skånes stipendier. **Anna Karlsson** som är biomedicinsk analytiker, har utvecklat en laborativ teknik för diagnostik av ärftlig tjocktarmscancer, och biomedicinare **Kristian Nilsson**, har studerat patienter med mild astma. I vävnadsprov från luftrörsväggarna har han påvisat förekomst av fibrocyter, en sorts stamceller, som kan öppna för nya behandlingsmetoder av astma. Anna och Kristian får vardera 25.000 kronor.

STATSVETARE Staffan I Lindberg har fått det prestigefyllda priset Juan Linz Dissertation Award för sitt avhandlingsarbete " The power of elections: Democratic participation, competion and legitimacy in Africa".

NILS-OTTO SJÖBERG, professor em. i gynekologi i Malmö, har fått drygt 1 miljon kronor för forskning kring "migrationsrelaterad reproduktiv hälsa". Begreppet handlar om frågor som rör invandrare, sexuell hälsa, preventivmedel, infektionssjukdomar, graviditet, våld mot kvinnor etc. Pengarna kommer från Sparbanksstiftelsen Skåne, som ser detta som ett folkhälsoprojekt med stor samhällsnytta.

Forskningen ska ske inom ramarna för ett tvärvetenskapligt nätverk vid både Lunds universitet och Malmö högskola. De ämnen som deltar är samhällsmedicin, vårdvetenskap, mödravård och gynekologi, medicinsk antropologi, socialt arbete och islamologi vid LU samt internationell migration och etniska relationer (IMER) vid Malmö högskola.

En ny professur i just migrationsrelaterad reproduktiv hälsa ska snart tillsättas vid Universitetssjukhuset MAS. Sparbanksstiftelsens forskningsanslag kommer att knytas till denna professur.

Nils-Otto Sjöberg har också nyligen fått det så kallade Berndt Kjessler-priset av Svensk förening för obstetrik och gynekologi för sina "berömliga insatser för undervisning och utveckling" inom ämnet.

EXPERTSVAR ären webbaserad frågetjänst där informatörer vid universitet och högskolor hjälper journalister att hitta forskare. LU var en av de första att inrätta denna tjänst som nu fått pris för "bästa samverkan" av Guldlänken, en webbplats som drivs av bl.a. Statskontoret och syftar till att förbättra offentliga sektorns service och tillgänglighet.

NY LUM-MEDARBETARE. Redaktionen välkomnar **Thore Soneson** som under ett år ersätter **Britta Collberg** som beviljats friår. Thore är utbildad vid bl.a. Journalisthögskolan i Stockholm och Dramatiska institutet i Göteborg.

Han har arbetat inom dagspressen och under senare år med filmprojekt för Sveriges Televison. Han har även arbetat som projektledare och medialärare vid Kvarnby folkhögskola.

Nilsson-modellen ännu vid god hälsa

Trafiken av nukleoner – kärnpartiklar – i en atomkärna är komplicerade. Men lyckligtvis beter sig trafikanterna just som Sven-Gösta Nilsson önskade. Den s.k. Nilsson-modellen firar i år 50-årsjubileum, och det sker med en vetenskaplig konferens som både innehåller vetenskapshistoria och frontlinjeforskning – ty Nilsson-modellen är fortfarande aktuell och grundläggande inom en rad forskningsområden.

”International Conference on Finite Fermionic Systems” äger rum på Fysicum nu den 14–18 juni. Cirka 120 fysiker från hela världen deltar.

Sven-Gösta Nilsson var professor i matematisk fysik vid LTH 1963 –79. I slutet av 40-talet hade man utvecklat en modell för sfäriska atomkärnor men somliga kärnor passade inte in i systemet. Aage Bohr, Ben Mottelson och James Rainwater upptäckte då att vissa atomkärnor betedde sig på ett sätt som tydde på att de var äggformade snarare än sfäriska. De tre belönades så småningom med nobelpriset.

–1955 kunde Sven-Gösta Nilsson beskriva hur de olika skalen och energinivåerna i en deformerad, äggformad atomkärna såg ut, och det är den milstolpen som vi vill fira samtidigt som vi arrangerar den här konferensen, säger professor **Ingemar Ragnarsson** som en gång i tiden var en av Sven-Gösta Nilssons doktorander.

– Sven-Gösta Nilsson var en dynamisk person som inspirerade oss mycket genom att diskutera de allra nyaste forskningsrönen med oss. Han gjorde ett ungdomligt, nästan pojkaktigt intryck, minns Ingemar Ragnarsson.

Energifrågan

Förutom sin världsledande forskning inom kärnfysiken var Sven-Gösta Nilsson aktiv inom flera vitt skilda områden. Bl.a. deltog han i diskussionerna kring energifrågan – han konstruerade t.o.m ett familjespel med detta tema. Han var en stor folkbildare och skrev som långvarig medarbetare i Sydsvenskan populära artiklar om fysik, fysiker, religion och energi.

Sven-Gösta Nilsson har bildat modell.

Världsberömda

Den världsberömda Nilsson-modellen som han utvecklade för att beskriva atomkärnors fysik har senare använts för att förstå egenskaper hos helt andra typer av fysikaliska system av atomer och elektroner – därav den generella titeln på konferensen. Elektroner, kärnpartiklar och vissa atomer är alla s.k. fermioner.

Något nobelpris blev det aldrig för Sven-Gösta Nilsson men han kan ha varit en kandidat. Ragnarsson erinrar sig att han 1969 läste en artikel i DN där det spekulerades i ett nobelpris för lundaprofessorn.

– Det är betydelsefullt att universitetets historia betonas och att stora händelser och personer ges internationell uppmärksamhet.

– Modellens jubileum ger oss en god möjlighet till detta, säger professor **Sven Åberg**, en annan av fysikerna i organisationskommittén.

Superdeformerade

Numera finns det experimentella möjligheter att studera roterande atomkärnor vid speciella anläggningar. Den största av dem heter Gammasphere och finns i USA. Där kan atomkärnorna försättas i så våldsamt spinn att de plattas till, dras ut och blir ”superdeformerade”.

Teoretikerna vid matematisk fysik samarbetar med andra fysiker i avdelningen för kärnfysik i den s k kärnstrukturgruppen – en fortsättning av Sven-Gösta Nilssons forskning.

Nilsson var bara 52 år när han dog i en hjärtinfarkt.

”På morgonen den 24 april hade jag ett samtal med honom, som alltid i en inspirerande och kreativ atmosfär”, skriver fysikern Torsten Gustafson.

”När han gick ut såg jag hans lyckliga och positiva leende. Några timmar senare var han död.”

Sommarskola för medlemmar i U21

Den 4–15 juli kommer närmare 100 personer till Lunds universitet för att gå en kurs i ”Sustainable development of global society”. Kursen anordnas för medlemmar i universitetsnätverket Universitas 21 och flertalet av de 16 medlemsländerna kommer att delta med fem studenter plus en lärare var.

Kursen är tvärvetenskaplig och hålls av LUCSUS, GIS-centrum, Internationella miljöinstitutet och Samhällsmedicinska institutionen. Förutom de två veckorna som är förlagda till Lunds universitet så ska studenterna förbereda sig genom en förberedande nätkurs. Kursen hålls på Geocentrum.

Förra sommaren hölls kursen i Singapore och från LU deltog en studentgrupp från Technology Management.

Läs mer om kursen på www.U21summerschool2005.lu.se

Professuren i parapsykologi tillsatt

Professor **Etzel Cardeña** vid University of Texas-Pan American får den uppmärksammade professuren i psykologi, inkluderande parapsykologi och hypnologi.

Tre toppkandidater vaskades fram till professuren. Förutom Etzel Cardeña diskuterades även **Deborah Delanoy** från University College Northampton och **Adrian Parker** från Göteborgs universitet. Rektors beslut innebär att man följer lärarförslagsnämndens förslag och anställer Etzel Cardeña då denne anses ha ett försprång framför andra sökande.

Etzel Cardeña doktorerade vid University of California, Davis och har därefter arbetat på Stanford University och har för närvarande en tjänst på University of Texas - Pan American. Den förste september tillträder han tjänsten vid Lunds universitet.

Det talas gärna om gränsöverskridande forskning i dessa tider, men vissa gränser passeras sällan eller aldrig. Mellan ”biologister” och ”sociologister” råder intellektuellt tvärstopp snarare än tvärvetenskaplig dialog.

– Det är olyckligt. Båda perspektiven behövs. Det finns en rad samhällsproblem som behöver utforskas brett, t.ex. de ökande sjukskrivningarna, säger *Thomas Brante*, professor i sociologi.

Intellektuellt TVÄRSTOPP

Arv eller miljö – vad påverkar oss mest? Frågan har länge engagerat vetenskapssamhället. Under 60- och 70-talen stod miljön i fokus: det var t.ex. familjen eller klassamhället som ansågs ligga bakom sådant som psykiska problem och kriminalitet. Några decennier senare är det arvet, genetiska och biomedicinska förklaringar som dominerar.

Samhällsvetare och humanister bjuder dock motstånd. Man ser det i lokalt förankrade strider som den om ”bokstavsbarnen” och diagnosen damp, med lundasociologen **Eva Kärfve** i ena hörnan av den ideologiska boxningsringen och dampforskaren och psykiatrikern **Christopher Gillberg** från Göteborg i den andra. Eller i debatten om huruvida könsroller är biologiskt bestämda eller socialt konstruerade och som förts på insändarsidorna med professorn i fysiologi **Germund Hesslow** som främsta måltavla.

Thomas Brante har studerat vetenskapliga kontroverser och menar att de liknar andra mänskliga konflikter. Akademiker inbegripna i en kontrovers har svårt att hålla huvudet kallt och leva upp till vetenskapsidealet – att sakligt bemöta och pröva motståndarens argument. De hemfaller åt ensidighet, tillskriver motståndaren en massa egenskaper och åsikter och visar ofta en total oförmåga att se den andra sidans argument.

Kontroverserna kan pågå i årtionden, utan att motståndarna närmar sig varandra: ”En stor sanning står mot en annan stor sanning”. Ofta upplöses inte kontroversen av att någon part får rätt, utan av att han eller hon går i pension eller dör! Eller så röstar man om det: som i Sverige i kärnkraftsfrågan eller när begreppet hjärndöd infördes.

Thomas Brante har särskilt studerat utvecklingen av den medicinska diagnosen ADHD (en uppmärksamhets- och beteendestörning närbesläktad med damp). Debatten kring ADHD har sagts vara den största kontroversen i barn- och ungdomspsykiatrins historia.

Varför gick psykiatrin från att förklara ett okoncentrerat och stört beteende hos barn i mer dynamiska och sociala termer, till att ställa den medicinska diagnosen ADHD, en medfödd hjärnskada som behandlas med amfetamin? Ja, skälen är många, enligt Brante. Framstegen inom genetiken bidrog till de biologiska förklaringarnas ökande popularitet.

– Men det fanns också andra faktorer: en medicinsk diagnos som förlägger orsakerna hos individen, befriar familj och skola från ansvar och skuld. Det är lättare att få bra vård med en diagnos. Aktiva lobbygrupper sponsrade av läkemedelsföretag och forskningsresultat ”producerade” av industrin har också bidragit till diagnosens genomslag.

ADHD-diagnosen är ett uttryck för det så kallade neuropsykiatriska paradigmet, som Thomas

Det finns många tvärvetenskapliga nätverk, men ofta saknar de en samhällsvetenskaplig kompetens, påpekar Thomas Brante. FOTO: KENNET RUONA.

”Ibland får samhällsvetare eller humanister vara med på ett hörn och göra någon liten studie, men medicinarna formulerar problemen och tillhandahåller förklaringarna.”

Brante för övrigt har anslag för att utforska tillsammans med kollegan Eva Kärfve. Störningar härleds till individen. Problemet med ADHD är, menar Brante, att de medicinska forskarna inte lyckats hitta en biologisk markör för den här störningen och alltså inte kunnat fastställa ett orsakssamband. Samtidigt har de låsta positionerna hindrat socialmedicinare att diskutera med sina biomedicinskt inriktade kolleger om ett vidgat och alternativt sätt att se på sådana här beteendestörningar.

– Men det finns en rad biopsykosociala fenomen som kräver både ett socialt och ett biomedicinskt perspektiv – förutom ADHD t.ex. elallergi, utbrändhet, fibromyalgi.

I dag får allt en biologisk förklaring trots att många studier visar att olika beteenden har sociala orsaker, fortsätter han.

– Därmed inte sagt att inte generna har betydelse. Allt vi gör socialt har ett biologiskt korrelat, dvs. något händer i hjärnan. Det är en blixtsnabb dialektik mellan det sociala och biologiska.

Istället för att stå och stampa i separata bås borde forskarna alltså samarbeta, anser Brante.

Lunds universitets vetenskapliga bredd kunde utnyttjas mycket mer. Visst finns många tvärvetenskapliga nätverk, men ofta saknar de en samhällsvetenskaplig kompetens.

– Ibland får samhällsvetare eller humanister vara med på ett hörn och göra någon liten studie, men medicinarna formulerar problemen och tillhandahåller förklaringarna – det är min bild.

Det är en fördom hos många naturvetare att samhällsvetenskaplig eller humanistisk forskning inte skulle vara stringent för att den är mindre mätbar. ILL: ANDRZEJ PLOSKI.

Inte uppbjuden

Själv har dock Thomas Brante mest suttit och väntat på att bli uppbjuden av forskare från andra discipliner. Bortsett från ett misslyckat försök för ett par år sedan, har han inte initierat något tvärvetenskapligt projekt.

– Jag skäms för det, erkänner han.

En som verkar i en akademiskt mångkulturell miljö är **Mats Benner**, föreståndare för Forskningspolitiska institutet, där medarbetarna kommer från sju olika ämnen. Benner är docent i sociologi och utforskar den nya naturvetenskapen. Här behövs mycket tvärvetenskap, anser han.

– Biotekniken väcker både etiska, kommersiella och juridiska frågor. Ta genmodifierade livsmedel – en egentligen briljant idé för att få fram uthållig, transportbeständig mat. Men det räcker inte om den samtidigt gör människor oroliga. Här behövs det annan kompetens. Etiker som ingår i högteknologiska projekt ska inte vara rädda för att hävda sig.

Ingen kunskap är ”ren”, inte heller naturvetenskapen, fortsätter Mats Benner.

– Därmed inte sagt att den är en social konstruktion! Men all kunskap är tätt sammanvävd med människors värderingar och övertygelser. Det är här forskningens utmaning finns – att se hur tätt sammanflätade världarna är.

Det finns dessvärre mycket som hindrar tvärvetenskapens utveckling – t.ex. det enorma kunskapsflödet inom varje ämne. Och att anslagssystemet inte gynnar generalister – som samhällsvetarna ofta är – utan tvärtom en långt driven specialisering. Mats Benner menar att tvärvetenskapen måste komma in tidigt, redan i grundutbildningen. Senare tillåter inte det ämnesinriktade konkurrenssystemet några utflykter – inte förrän möjligen sent i karriären då forskaren är så etablerad att han eller hon har råd och orkar uthärda den kontrollförlust det innebär att lämna sitt eget trygga ämne och framstå som mindre vetande i ett nytt.

Hängiven tvärvetare

Fysiologiprofessorn Germund Hesslow tycker också att det behövs mer tvärvetenskap för att utforska samspelet mellan arv och miljö.

– Biologer och medicinare och sociologer och psykologer behöver varandra, för att skärpa sina begrepp, vidga sina referensramar och bli medvetna om var gränsen för deras ämneskunskaper går.

Som både humanist och medicinare (Hesslow är också docent i teoretisk filosofi) är han en hängiven tvärvetare. Han har läst psykologi, kognitionsforskning och ”till och med lite sociologi”. Han samarbetar med kognitionsforskare. Att dessa nu är naturvetenskapligt inriktade, tror han beror på den fruktbara perioden inom hjärnforskningen och uppsvinget för biologiska förklaringsmodeller.

– Framgångar inom en disciplin smittar av sig på andra. Men det finns inget som säger att inte kognitionsforskningen framöver får en mer humanistisk eller beteendevetenskaplig inriktning.

Som ansvarig för kollegiet ”Människa och miljö” – ett slags diskussionsklubb – försökte Germund Hesslow i flera år föra samman forskare från de båda världarna till diskussioner på tvärvetenskapliga teman, men intresset var mycket svalt.

– Många möten över gränser äger aldrig rum – inte på det sätt och med det djup som skulle behövas. Det krävs också mycket av forskarna för att det ska bli någon tvärvetenskap värd namnet. Att man har seminarier, läser varandras texter etc. Inte alla har den tiden och orken.

Det bristande samarbetet mellan sociologister och biologister anser Hesslow mest handlar om fördomsfullhet från de förras sida.

– Beteendevetarna har t.ex. en defensiv hållning, och är rädda att uppslukas av andra, naturvetenskapliga ämnen som utforskar samma problem men från ett annat håll.

Fördomsfulla beteendevetare

Genom denna fördomsfullhet bortser beteendevetarna från biologins möjlighet att faktiskt befrukta deras ämnen, anser Hesslow.

– De är på väg att missa tåget. I USA har många institutioner skapats för evolutionär, biologiskt inspirerad, psykologi och antropologi. De upptäcker mönster som man tidigare inte uppmärksammat. De kan förklara hur t.ex. könsroller, barnuppfostran och ledarskap hänger samman med olika kulturer och sätt att försörja sig.

Germund Hesslow, liksom också Thomas Brante och Mats Benner, anser att tvärvetenskapliga perspektiv måste in redan i grundutbildningen.

– Effekten visar sig först på lång sikt. Det krävs gränsöverskridande baskunskaper för att forskare ska ta tvärvetenskapliga initiativ. Om man inte vet något om ett annat ämne är det lätt att bortse från det…

Det är också viktigt att anslagsgivarna inte ensidigt premierar reduktionistisk forskning – utan stödjer även dem som tar de större greppen. Det är en fördom hos många naturvetare att samhällsvetenskaplig eller humanistisk forskning inte skulle vara stringent för att den är mindre mätbar, anser Hesslow. Däremot har vissa skolor som psykoanalysen och postmodernismen gett de ”mjuka” vetenskaperna mindre legitimitet, menar han.

Men mycket handlar om mode. Också som forskare inom den ”exakta” naturvetenskapen påverkas han av vad som är inne och har status:

– Ju mindre desto bättre resonerar anslagsgivarna. Nano- och molekylärnivå anses spetsigt och framtidsinriktat. Det märker jag också i mitt eget ämne. Det är en stark merit för fysiologer att arbeta med molekyler och anses finare än att som jag ligga kvar på den fysiologiska nivån.

BRITTA COLLBERG

Mats Benner menar att tvärvetenskapen måste komma in tidigt, redan i grundutbildningen.

Beteendevetarna bortser från biologins möjlighet att faktiskt befrukta deras ämnen, påpekar Germund Hesslow. FOTO: KENNET RUONA.

Medicinare mer intresserade av humaniora än tvärtom

Susanne Lundin menar att det behövs mer utbyte mellan disciplinerna, mellan humaniora och medicin, för att hantera de frågor som den nya tekniken väcker. FOTO: KENNET RUONA.

Etnologiprofessorn *Susanne Lundin* undervisar ibland blivande läkare på kursen "Humaniora och medicin". Hon möter ett genuint sug hos de unga medicinarna efter humanistiska perspektiv på den avancerade nya medicinska tekniken.

– Men humanister och samhällsvetare är svala till den här tvärvetenskapliga kursen. Kanske är de rädda att uppslukas av "fyrkantiga medicinska förklaringsmodeller".

Susanne Lundin har sedan början av 1990-talet samarbetat med medicinare och naturvetare bland annat kring de kulturella effekterna av modern reproduktions- och transplantationsteknologi.

– Som etnolog har jag från början varit inriktad på fältarbete. Vi går in i andra kulturer och försöker tillägna oss andras tankesätt och kunskap, för att över huvud taget kunna förstå dem. I sådana situationer är det viktigt att vara öppen och jag har som humanist försökt vara ödmjuk i mötet med den medicinska världen.

Mer utbyte behövs

Det behövs mer utbyte mellan disciplinerna, mellan humaniora och medicin, för att hantera de frågor som den nya tekniken väcker, menar Susanne Lundin. Lite av det försöker man åstadkomma i bl.a. kursen "Humaniora och medicin" som drogs igång av läkaren och f.d. rektorn **Håkan Westling,** och som är öppen för både medicinare och studenter från andra fakulteter.

– Tyvärr är det mest medicinare som läser kursen. De har ett behov av att problematisera den medicinska praktiken utifrån ett alternativt perspektiv. Det görs inte i dag inom den ordinarie utbildningen. Det handlar mycket om fakta och mätbarhet, när jag möter dessa blivande läkare på deras femte termin. De är ofta främmande för det kritiskt ifrågasättande förhållningssätt som humanister och samhällsvetare fostras i från första stund.

Att så få humanister och samhällsvetare lockas till kursen kan bero på att de naturvetenskapliga förklaringsmodellerna dominerar i samhället i dag, tror Susanne Lundin. Möjligen är humanister rädda att sugas in och bli en del av det naturvetenskapliga paradigmet. Samtidigt finns inom humaniora en tendens att vilja ha moralisk tolkningsrätt över naturvetenskaperna.

De gånger både humanister och medicinare gått kursen har det dock blivit väldigt spännande och givande, fortsätter hon.

– Först kan de ha svårt att begripa varandra, men sedan börjar de förstå att man kan se saker på ett annat sätt.

Tvärprojekt

Liknande upplevelser har Susanne Lundin själv haft som forskare i det tvärvetenskapliga projektet "Genetik, genteknik och vardagsetik" som hon och kollegan **Lynn Åkesson** ingick i med läkare och genetikforskare på 90-talet. Det gäller också i den diskussionsgrupp med stamcellsforskare och etnologer som hon drev ett år och som resulterade i den nyligen utkomna boken "En ny kropp. Medicinska visioner och personliga val".

– Det var opretentiösa samtal där det professionella och privata blandades. Och det hände något – vi nådde varandra!

Tvärvetenskapen i denna breda bemärkelse gynnas dock knappast av anslagsgivarna i dag.

Det är ett problem att pressa in alternativa synsätt i de färdiga ansökningsmallarna:

– När jag och Lynn Åkesson första gången sökte pengar hos Riksbankens jubileumsfond fick vi inga – det var otänkbart att humanister kunde forska om genetik, det fanns ingen kategori för oss. Men man såg ändå projektet som så angeläget att man året därpå hade tillfört en ny kategori, så vi kunde kvalificera oss!

BRITTA COLLBERG

Inga samhällsvetare i projekt om människans evolution

Många tvärvetenskapliga grupper saknar deltagare som företräder modern samhällsvetenskaplig teori, enligt sociologiprofessorn Thomas Brante. Det gäller t.ex. kognitionsforskaren *Mathias Osvaths* helt nya nätverk kring människans evolution.

– Det beror på att det är så nytt. Jag bjuder med varmt hjärta in samhällsvetare med intresse och kunskap om människans evolution – här och nu! Nätverket är ingen punkt utan en process som av helt ovärderande skäl ännu inte inkorporerat samhällsvetare.

”Forum för humanevolution” samlar naturvetare och humanister (humanekologer, arkeologer och kognitionsforskare). Alla är besjälade av ett intresse för människans evolution.

I Sverige finns ingen egen ämnesinstitution för human evolution, men kanske kan ett nätverk som för samman specialiserade forskare från olika håll till och med vara en fördel, när de ägnar sig åt samma sak, hoppas Mathias Osvath.

– Först kommer vi att föreläsa om våra ämnen för varandra, delge våra teorier. Senare kan det bli mer konkreta projekt och att vi skriver något ihop.

Mathias Osvath ser ett behov av alla synsätt. Alla som accepterar evolutionsteorin, att människan evolverat och har något vettigt att säga om det är välkomna. Att bjuda in motståndare till evolutionsteorin skulle inte vara fruktbart.

– Många av oss forskare med ett evolutionärt perspektiv får redan använda en stor del av vår tid till att förklara varför vi har detta perspektiv över huvud taget…

Mathias Osvath anser att den biologiska evolutionsteorin är en av de få teorier som har en verklig förklarings- och förutsägbarhetskraft. Naturvetare, zoologer, etologer m.fl. är de som på allvar försökt bena ut och förklara principerna för mänsklig kultur, och som faktiskt kommit längst, menar han.

– Mänsklig kultur är ett resultat av våra biologiska anpassningar, men våra förfäders kultur har också skapat miljöer som vår biologi har anpassat sig till! Detta är vad jag ägnat det senaste årets forskning åt.

Mathias Osvath tror inte att det handlar så mycket om antingen arv eller miljö, utan om både och. Det är ett komplext samspel. Han tror att den gräns som dras mellan arv och miljö är konstgjord.

– Vi borde avpolitisera hela debatten om människans biologiska grund – i dag är den oerhört förenklad. Istället borde vi mötas och tänka igenom de här sakerna ordentligt, säger Mathias Osvath.

BRITTA COLLBERG

Frågan är inte om det är arv eller miljö – det handlar istället om ett komplext samspel, menar Mathias Osvath. ILL: ANDRZEJ PLOSKI.

Annons Näringslivsenheten

Annons Akademiska Hus

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

• Hallå!

…*Susanne Ragvald*, studentrepresentant i universitetsstyrelsen, och som sammanställt en studentpolitisk handlingsplan i Bolognafrågor. Den tar upp frågor om hur Bolognaprocessen kan påverka universitetet när det gäller bland annat mångfald, social snedrekrytering, rättssäkerhet och studentrörlighet.

Vilka problem kan uppstå när Bolognaprocessen tar fart vid Lunds universitet?
– Det finns redan en betydande social snedrekrytering här som kan förvärras om vi inte ser upp. Beroende på dimensionering och utformning av antagnings- och urvalsregler mellan de olika studienivåerna kan universitetet påverka graden av snedrekrytering till den avancerade nivån. En för snävt dimensionerad avancerad nivå kan medföra att andelen studenter med akademikerbakgrund ökar ännu mer.

Det diskuteras att platsgarantin ska tas bort mellan grundnivån och den avancerade nivån. Vad säger ni som arbetar med studentpolitik om det?
– Vi har ingen klar linje, men alla är överens om att det är en central fråga. Fri rörlighet mellan de olika nivåerna är viktig, men man måste se över vad det får för konsekvenser om platsgarantin slopas helt och hållet. Även den här frågan hänger ihop med dimensioneringen av den avancerade nivån. Man måste utreda vad det får för konsekvenser om det blir stor konkurrens om platserna. Vad innebär det för studenter med familj om de måste byta studieort efter tre år? Vad får det för konsekvenser för jämställdheten?

Antalet studenter som väljer att läsa i Europa har minskat trots att det redan idag finns avtal som gör att de kan tillgodoräkna sig studierna i sin slutexamen. Tror du Bolognaprocessen kan bryta trenden?
– Ja, det tror jag. Det finns ingen anledning att tro att studenter väljer bort utlandsstudier av ointresse. Studiemedelssystemet är utformat på ett sätt som gör att man ogärna ”slösar bort” en termins studier om man inte är säker på att den får tillgodoräknas i ens examen. Idag är det till och med svårt att få tillgodoräkna sig en kurs som lästs på en annan institution inom Lunds universitet. Hur ska det då inte vara när man vill tillgodoräkna sig kurser från lärosäten i andra länder?

– Jag tror att studenterna blir rörligare om universitetet följer de riktlinjer om kvalitetssäkring som utbildningsministrarna enades om i Bergen för ett par veckor sedan.

Varför tror du det?
– Det kommer att bli lättare att jämföra vilken kunskap, förståelse och färdigheter som olika utbildningar leder till. Det kommer också att finnas ett system för utvärdering av lärarna och av de resurser som lärosätet lägger ner på en utbildning.

Vad tycker du är mest positivt med Bolognaprocessen?
– Riktlinjerna för kvalitetssäkring ger universiteten en chans att få fram verkligt bra utbildningar. Man har valt att fokusera på ”learning outcomes”, det vill säga vad studenterna de facto kan när de har avslutat en viss utbildning. Hur examinationen gått till och vilken litteratur som lästs kommer att spela mindre roll. Riktlinjerna ger lärarna frihet i utformningen av utbildningarna så länge studenterna uppnår de uppställda målen.

– Men det krävs att universitetet lägger ner mycket pengar, tid och tankearbete på att genomföra omställningarna. Man kan välja att komma undan med att göra ganska små förändringar men det vore synd om universitetet försatte chansen.

TEXT & FOTO:
ULRIKA OREDSSON